

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร - นครสวรรค์” ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีขอบเขตของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ
4. นโยบายของกรมป่าไม้แห่งชาติ
5. ประวัติของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์
6. แผนแม่บทการปฏิบัติงานของหน่วยงานอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร - นครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2554
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

Holloway (1995, อ้างถึงใน ธนกฤต, 2550 : 38) การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่อื่น ในระยะเวลาสั้น ๆ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเยี่ยมญาติมิตร หรือพักผ่อนท่องเที่ยว

Lawson and Baud Bovy (1998, อ้างถึงใน ธนกฤต, 2550 : 38) การท่องเที่ยว หมายถึง การนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535 : 1) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างขวางเพราะว่ามีได้หมายความแต่เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อ

การศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมชมเยียนญาติพี่น้องนับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

ธนกฤต สังข์เฉย (2550 : 38) การท่องเที่ยว (tourism) หมายถึง การเดินทางที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง โดยต้องมีองค์ประกอบเหล่านี้ คือ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาล และประชาชนในท้องถิ่น

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548 : 12) การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางซึ่งมีเงื่อนไขตามหลักสากลโดยเฉพาะขององค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) คือ ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีไว้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในงานนั้น

วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548 : 47) การท่องเที่ยว หมายถึง การที่ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมชมยังสถานที่หนึ่ง เพื่อการเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติและเพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และอาจหมายรวมถึง บุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการเมือง การประชุมธุรกิจ หรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้วย โดยที่มาเหล่านี้สามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังหมายถึง การเดินทางไปสู่สถานที่ต่าง ๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษา การแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม การประชุม การแสดง ธุรกิจ และอื่น ๆ

สรूप การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ และมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมชมญาติ เพื่อการสัมมนา โดยมีองค์ประกอบเหล่านี้ คือ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาล และประชาชนในท้องถิ่น

1.2 ความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535 : 2) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ อุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภทอันได้แก่ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร และธุรกิจการจัดนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงได้แก่ บริการ (Service) และถ้าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ

ธนกฤต สังข์เฉย (2550 : 40) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำสิ่งของเพื่อให้

เกิดประโยชน์เป็นกำไร การประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานและทุนมาก ในทางธุรกิจได้จัดว่าอุตสาหกรรมเป็นประเภทหนึ่งของการดำเนินการทางธุรกิจ โดยการดำเนินการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งการผลิตหมายถึงการนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาประกอบกันขึ้น รวมถึงการแปลงและเปลี่ยนแปลงสภาพสินค้า สินค้าที่ผลิตออกมามักปรากฏในรูปของผลิตภัณฑ์ที่มีตัวตน ด้วยเหตุนี้ สายอุตสาหกรรมการผลิตส่วนใหญ่จึงมีองค์ประกอบที่ชัดเจนคือ โรงงาน สินค้า ลูกค้า และการขนส่ง

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548 : 15) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) หมายถึง ธุรกิจท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูงใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) และการตลาด (Marketing) ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภททั้งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 (อ้างถึงใน วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ, 2548 : 183) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร โดยมีค่าตอบแทน และหมายความรวมถึง 1. ธุรกิจนำเที่ยว 2. ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว 3. ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการและสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว 4. ธุรกิจขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว 5. ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว 6. การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง งานออกร้าน การโฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินการอื่นใด โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อชักนำ หรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

วินิจ วีรยางกูล (อ้างถึงใน วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ, 2548 : 184) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พักและโรงแรม ธุรกิจร้านอาหารภัตตาคาร และธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งผลิตผลหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจพักรวม และธุรกิจอาหาร บริการธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรม สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ เป็นต้น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชน ฯลฯ

สรุปอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภททั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งจัดเป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง ที่ต้องใช้กำลังคนและการลงทุนในธุรกิจค่อนข้างสูง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อชักนำ หรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ

1.3 ความหมายของการจัดการ

เฮอร์เบิร์ต ไชมอน (อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2548 : 59) การจัดการ (Management) มีความหมายเหมือนกับคำว่า การบริหาร (Administration) หมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

พีเตอร์ ดรักเกอร์ (อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2548 : 59) การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

แฮโรลด์ คูนตซ์ (อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2548 : 59) การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น

อุษณีย์ จิตตะปาโล และคณะ (2543 : 2) การจัดการ หมายถึง กระบวนการจัดการงาน การฝึกอบรมหรือการดำเนินการ แรก ๆ ใช้ในกิจการกีฬา ต่อมาใช้ในการจัดการบ้านเรือน (Housekeeping) แล้วจึงเข้าไปในเรื่องการบริหารการปกครองและการบริหารธุรกิจ คำว่า การบริหาร (Administration) ใช้ในการบริหารระดับสูง หน้าที่เน้นหนักที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญ และการกำหนดแผน เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) คำว่า การจัดการ (Management) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) นิยมใช้สำหรับการจัดการธุรกิจ (Business Management)

สาคร สุขศรีวงศ์ (2550 : 25) การจัดการ หมายถึง การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการจัดการ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร

พยอมน วงศ์สารศรี (2548 : 37) การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1. การพยากรณ์และการวางแผน 2. การจัดองค์กร 3. การบังคับบัญชา 4. การประสานงาน และ 5. การควบคุม

สรุป การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศาสตร์และศิลป์ ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิก ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กรเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลภายใต้กิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร

1.4 ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ

การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ความสามารถในการจัดการและการดำเนินงานถือเป็นศิลป์ (Art) ส่วนความรู้หรือทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการถือเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งในการจัดการนั้นจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เมื่อศาสตร์มีการพัฒนา ศิลป์ก็ควรพัฒนาเช่นกัน ความรู้ในการจัดการสามารถปรับปรุงในรูปการปฏิบัติทางการจัดการได้อย่างแน่นอนจนผู้บริหารที่พยายามจัดการโดยปราศจากความรู้ทางการจัดการจำเป็นต้องอาศัยโชคชะตา ลางสังหรณ์ หรือสิ่งที่เคยทำในอดีต ศาสตร์ในการจัดการ (Science) คือ ความรู้ที่ได้จัดระบบมาแล้ว คุณลักษณะที่สำคัญของศาสตร์แขนงใดก็ตาม คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (อาศัยหลักเหตุผล) ในการพัฒนาความรู้ ดังนั้น ศาสตร์จึงประกอบด้วย

- (1) แนวความคิด (Concepts) ที่ชัดเจน
- (2) ทฤษฎี (Theory)
- (3) ความรู้ที่สะสมไว้โดยพัฒนาจากสมมติฐาน (Accumulated knowledge)
- (4) การทดลอง (Experimentation)
- (5) การวิเคราะห์ (Analysis)

อิทธิพลซึ่งกำหนดทฤษฎีการจัดการ (The forces that shape management theory)

การจัดการจะเกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางด้านต่าง ๆ คือ

- (1) เทคโนโลยี
- (2) เศรษฐกิจ
- (3) สังคม
- (4) การเมือง

สิ่งปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อทฤษฎีการจัดการ ดังนี้

1. อิทธิพลด้านเทคโนโลยี (Technological forces) ประกอบด้วย ความรู้ เทคนิค และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนมีอิทธิพลการจัดการ การจัดการที่ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี คือ การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การวางแผน การตัดสินใจ การออกแบบองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความเป็นผู้นำ การจูงใจ และการควบคุม

2. อิทธิพลด้านเศรษฐกิจ (Economic forces) ประกอบด้วย แนวโน้มด้านเศรษฐกิจ และการจัดหาทรัพยากรทุกชนิด เช่น เงิน มนุษย์ ข้อมูล และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การขาดแคลนของทรัพยากรนำไปสู่ความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อิทธิพลด้าน

เศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการจัดการในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การตัดสินใจ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การควบคุม และการออกแบบองค์การ

3. อิทธิพลด้านสังคม (Social forces) ประกอบด้วย ค่านิยม (Values) ความต้องการ (Needs) และบรรทัดฐาน (Norms) ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลภายในวัฒนธรรมขององค์การ อิทธิพลด้านสังคมจะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รูปแบบการอพยพ ลักษณะการประกอบอาชีพของครอบครัว ฯลฯ อิทธิพลด้านสังคมจะได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจ ผู้บริหารจะต้องสามารถควบคุมความสัมพันธ์กับบุคลากร ทำให้เกิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจูงใจบุคลากร โครงสร้างองค์การ ความเป็นผู้นำ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

4. อิทธิพลด้านการเมือง (Political forces) ประกอบด้วยนโยบายของรัฐบาลและกฎหมายธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อิทธิพลเหล่านี้จะกระทบต่อองค์การ และมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการจัดการ เพราะสิ่งแวดล้อมขององค์การที่สำคัญ จึงเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม การวางแผน การตัดสินใจ การออกแบบองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์และการควบคุม

1.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

ศาสตราจารย์ (2550 : 47) ทฤษฎีการจัดการเชิงบริหาร (Administrative Management Approach) เกิดจากความพยายามของนักคิดและนักวิชาการที่คิดค้นกำหนดหลักการบริหารให้ชัดเจน คือ การริเริ่มกำหนดกิจกรรมหลักในองค์กรธุรกิจ หน้าที่ทางการจัดการ คุณลักษณะของผู้จัดการ และหลักการจัดการ

หลักการจัดการ 14 ประการ

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) ความหมายคือ การแบ่งงานกันทำตามความสามารถหรือความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในการทำงาน

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibilities) กำหนดให้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นของคู่กัน ดังนั้นในการทำงานใด ๆ หากมีการให้อำนาจหน้าที่ก็จะต้องให้ความรับผิดชอบในงานนั้น ๆ ด้วย และหากให้ความรับผิดชอบก็ต้องมอบอำนาจหน้าที่ให้ด้วยเช่นกัน

3. ระเบียบวินัย (Discipline) ความหมายคือผู้บริหารต้องมีระเบียบวินัยในการทำงาน

4. เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ความหมายคือการที่ผู้ใต้บังคับบัญชารับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพื่อมิให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสับสน เพราะหากมีผู้บังคับบัญชาหลายคน ผู้ใต้บังคับบัญชาก็ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์หากผู้บังคับบัญชานั้น สั่งการแตกต่างหรือขัดแย้งกัน

5. เอกภาพในแนวทาง (Unity of Direction) ส่วนต่างๆ ขององค์กร ควรมีแนวทางหรือวัตถุประสงค์ในการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6. ประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual to General Interest) ความหมายคือบุคลากรในองค์กรต้องยึดถือผลประโยชน์โดยรวมขององค์กร สำคัญกว่าผลประโยชน์ของแต่ละบุคคล

7. ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) ความหมายคือ การกำหนดค่าตอบแทนต้องชัดเจนและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

8. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) ความหมายคือ การกำหนดศูนย์กลางในการใช้อำนาจไว้ที่ผู้บังคับบัญชา โดยผู้บังคับบัญชาอาจกระจายอำนาจ (Decentralization)

9. การจัดสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) ความหมายคือ การบริหารงานต่าง ๆ ภายในองค์กรจะต้องระบุสายงานการบังคับบัญชาทั้งแนวดิ่งและแนวราบให้ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดลำดับสายงานจากผู้บริหารสูงสุด ไปจนถึงพนักงานระดับล่างสุด เพื่อให้เข้าใจแนวทางการติดต่อสื่อสาร การรายงานผลการปฏิบัติงานและการสั่งการภายในองค์กรที่ชัดเจน

10. การสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order) ความหมายคือ การจัดการวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จะต้องจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบและจัดวางไว้ยังตำแหน่งที่เหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับ การคัดเลือกและสั่งการบุคลากรจะต้องวางตำแหน่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร

11. ความเสมอภาค (Equity) ความหมายคือ การสร้างคุณธรรมในการทำงาน โดยเน้นพิจารณาความดีความชอบจากผลงาน ผู้ที่มีความสำเร็จหรือผลงานเสมอกันจะได้รับผลตอบแทนเท่าเทียมกัน

12. ความมั่นคงในการจ้างงาน (Stability of Tenure) ความหมายคือ การสร้างความรู้สึkmั่นคงในการจ้างงานให้แก่พนักงาน เพื่อให้พนักงานไม่รู้สึกหวาดหวั่นต่อความรู้สึกที่อาจถูกเลิกจ้างในเวลาใดก็ได้

13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) ความหมายคือ การส่งเสริมให้สมาชิกขององค์กรได้มีความกล้าที่จะแสดงความคิดริเริ่มในการทำงาน

14. ความสามัคคี (Esprit de Corps) ความหมาย การส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีระหว่างสมาชิกในองค์กร

สรุปการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการและผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดย

ดำเนินการตามขั้นตอน การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิผล และบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประเวศ วะสี (อ้างถึงในศรัณย์ เลิศรักษ์มงคล, 2540 : 12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า “หมายถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้นจะเป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้จากความรู้ และนักท่องเที่ยวได้อรรรถประโยชน์จากพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น”

ชูวิทย์ ศิริเวชกุล (2544 : 14) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึงการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดย

1. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น”

รชพร จันท์สว่าง และคณะ (2549 : 218) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

จากการประชุม Globe'90 (พ.ศ. 2533) ณ ประเทศแคนาดา (อ้างถึงในรชพร จันท์สว่าง และคณะ, 2549 : 218) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของอนุชนรุ่นหลังด้วย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 5) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวจะต้องมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอันจะเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจสังคม และ

สิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งเน้น การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควบคู่พร้อมกันไปด้วยอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีการปลุกกระแสการท่องเที่ยวให้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายด้วยน้ำมือมนุษย์ จึงอยากให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มากที่สุด เพื่อจะได้อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมไว้ให้มากที่สุด เพื่อจะได้อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมไว้ให้มากที่สุดเช่นกัน เราจะทำการศึกษาให้เข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายดังต่อไปนี้คือ

ที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและพัฒนา (Earth Summit Conference) ณ ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 อ้างถึงในวารสาร Ecotourism Network, 2539 : 8) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า “หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใดหรือจะเป็นกลุ่มใหญ่ (Mass Tourism) หรือกลุ่มเล็กทั้งในเมืองและชนบท”

องค์การ Eastern Caribbean States (OECS) (อ้างถึงในรชพร จันทรสว่าง และคณะ, 2549 : 218) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า การใช้ประโยชน์สูงสุดในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการเลี้ยงดูตนเอง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้มาเยือน และเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

จากความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืนยาว” หรือจะสรุปอย่างง่าย ๆ จากความหมายดังกล่าวข้างต้นได้ว่า “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (Sustainable Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการดังต่อไปนี้คือ

(1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม

- (2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
- (3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- (4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
- (5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
- (6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย”

2.2 กระบวนทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนทัศน์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และยังคงเป็นที่ยอมรับหรือเป็นทิศทางที่ต่อเนื่องต่อไปอีกนาน การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้เหมาะสมกับศักยภาพและความจำเป็น การพัฒนาที่ยั่งยืนมีมิติของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหัวใจในการสนับสนุนกระบวนทัศน์สีเขียว ที่ระบุเป็นทางการในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกที่ริโอเดอจาเนโร ในปี 2535 โดยมี Agenda 21 เป็นข้อตกลงร่วมกัน ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในอนาคต (Brundtland and WCED 1988 : 43) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยั่งยืนมีภาพที่ขัดแย้งกันในตัวเองระหว่างความยั่งยืน และการพัฒนาที่ยากต่อการนำมาปฏิบัติอย่างได้ผล (Weaver and Opperman 2000 : 353) ในขณะที่พระธรรมปิฎก (2000 : 53-62) วิจารณ์ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลัก สำหรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่มีกละเลงการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนา

อนึ่ง แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นภูมิปัญญาตะวันตกใหม่ ที่พัฒนาและรับรู้ในรูปของกระบวนทัศน์สีเขียว (Green Paradigm) ที่เน้นว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่ถูกบูรณาการและเป็นองค์รวม (Integrated and Holistic) จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดฐานโครงสร้างที่สอดคล้องกัน (Consensus-based structure) คงไว้ซึ่งความมั่นคง เน้นการอยู่ร่วมกัน และใช้ซอฟต์แวร์เทคโนโลยีที่กลมกลืนกับธรรมชาติ (Weaver and Lawto 2002 : 345-6) ในขณะที่ภูมิปัญญาตะวันออกให้ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติมาก่อนแล้วการพิจารณาการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยไม่ละเลยบทบาทของวัฒนธรรมชุมชน

ตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมมักให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นกัน โดยมุ่งแสวงหาการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงตอบสนองของความต้องการทางกายภาพของตน แต่ยังยอมรับและสนับสนุนการบริการการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนอีกด้วย

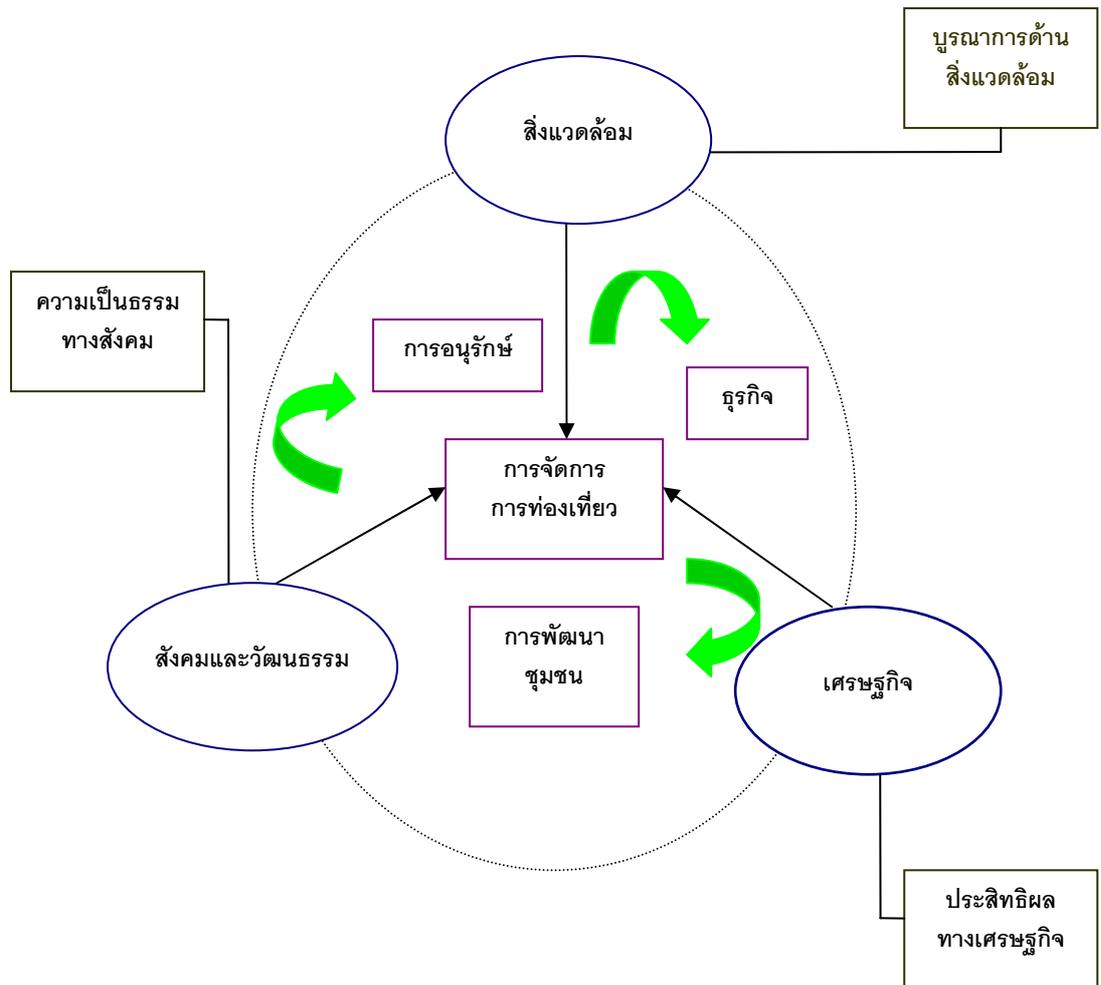
การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงควรคำนึงถึงหลักการพื้นฐาน 10 ประการ (Shirley Eber, 1992) ดังนี้

- 1) ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using resources sustainably)
- 2) ลดการบริโภคเกินขนาดและผลของเสีย (Reducing over-consumption and waste)
- 3) คงความหลากหลาย (Maintainng diversity)
- 4) บูรณาการการท่องเที่ยวในการวางแผน (Integrating tourism into planning)
- 5) สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting local economies)
- 6) ร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น (Involving local communities)
- 7) ปรึกษาแลกเปลี่ยนกับประชาสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Consulting stakeholders and the public)
- 8) ฝึกอบรมผู้ทำงาน (Training staff)
- 9) ทำตลาดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Marketing tourism responsibly)
- 10) ทำการวิจัย (Undertaking research)

2.3 การจัดการแบบองค์รวม

การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญในบริบทของการจัดการแบบองค์รวม (Holistic) ซึ่งคำนึงถึงมุมมองหรือมิติหลักสามส่วน (ดังภาพที่ 2.1) คือ

- 1) มุมมองด้านสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายที่การจัดการเชิงระบบนิเวศ และรักษาสีงแวดล้อมระบบการท่องเที่ยว
- 2) มุมมองด้านสังคม คำนึงถึงการหลีกเลี่ยงและลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ตลอดจนสร้างเสริมพลังของชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการอนุรักษ์และการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์พื้นถิ่น

ภาพที่ 2.1 แสดงการจัดการท่องเที่ยวแบบองค์รวม

(ที่มา : Leksakundilok ,2004)

3) มุมมองด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาใด ๆ ต่างมุ่งผลตอบแทนที่คุ้มค่าเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเงินลงทุน อย่างไรก็ตามความคุ้มค่าเป็นธรรมนี้ต้องมองผลตอบแทนในระยะยาว ที่มีความยั่งยืน ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและจำเป็น ในปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจชุมชนที่ให้ชุมชนสามารถได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร อนุรักษ์เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของแนวความคิดและรูปแบบที่สำคัญต่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

แนวคิดอย่างเป็นองค์รวมนี้สอดคล้องกับแนวการจัดการสมัยใหม่ (ทั้งในวงการธุรกิจ และองค์กรสาธารณะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม) ที่เรียกว่าสามมิติของธุรกิจที่ยั่งยืน “Triple Bottom

Line” ที่ไม่มุ่งเน้นเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้นแต่รวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย แนวคิดนี้เชื่อมโยงอย่างเห็นได้ชัดกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Allenby, 1999)

2.4 ผลของการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้ง 10 หลักการ ย่อมเกิดผลกับท้องถิ่น คือ

- 4.4.1 ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น
- 4.4.2 ทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาตามแผนอย่างมีความรับผิดชอบ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมีความเจริญขึ้น
- 4.4.3 ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ก่อให้เกิดความสมดุลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมโดยรวม
- 4.4.4 ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้สังคมดี ชุมชนมีความพร้อมและพึ่งพาตนเองได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนันทนาการในอุทยานแห่งชาติ

การให้บริการการท่องเที่ยวและนันทนาการแก่ประชาชนของอุทยานแห่งชาติ เป็นจุดประสงค์หลักอันหนึ่งที่ต้องการให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนได้รับความรู้ด้านธรรมชาติและ การอนุรักษ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรจะทำเพื่อพัฒนาพื้นที่ที่รองรับการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ และการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั่วไปให้เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะทางธรรมชาติที่มีอยู่ รวมถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ตลอดจนความต้องการของกลุ่มใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่งนั้น จะมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการจัดสมดุลย์ให้เกิดขึ้นระหว่าง 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เกิดการเสื่อมโทรม การส่งเสริมและให้ความรู้รวมถึงการอำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวและนันทนาการไว้ ดังนี้

1. การวางแผนพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และควบคุมปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในบริเวณธรรมชาติที่เปราะบาง และมีข้อจำกัดในเรื่องของทรัพยากร เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวจากจำนวนพื้นที่ที่สามารถให้บริการได้ จากปริมาณน้ำที่มี จากกำลังความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการดูแล จากสิ่งอำนวยความสะดวกที่มี เป็นต้น

1.2 ควบคุมปริมาณร้านค้า ร้านอาหาร ให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสมกับปริมาณการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันความแออัด การจัดการขยะและของเสีย

1.3 ศึกษาความเป็นไปได้ในการขยายเขตบริการไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นที่มีศักยภาพในเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อลดความแออัดในบางพื้นที่

2. การบริการการท่องเที่ยว

2.1 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

2.1.1 มีการจัดวางผังบริเวณในส่วนของเขตบริการและเขตเพื่อการพักผ่อนและนันทนาการอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับกิจกรรม ลักษณะภูมิประเทศ และสภาพพื้นที่ และมีการกำหนดปริมาณและการกระจายสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการจัดการสภาพแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ

2.1.2 การปรับสภาพภูมิทัศน์ จัดให้มีการปรับสภาพภูมิทัศน์ในเขตบริการ คือ ให้มีการตกแต่งเปิดมุมมอง ทิศนียภาพและให้แสงส่องผ่านถึงบริเวณทำกิจกรรมบ้าง การกำหนดแนวเส้นทางเดินที่ชัดเจน เพื่อทำพื้นที่นั้นมีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม เป็นระเบียบ ไม่รกทึบ ให้ความรู้สึกโปร่งและปลอดภัย

2.1.3 การบริการห้องน้ำสุขา

- จัดให้มีจำนวนห้องน้ำ สุขาเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวมาใช้บริการในกรณีวันหยุดปกติ และจัดทำเส้นทางเดินเข้าสู่ห้องน้ำสุขาโดยใช้วัสดุหินเกล็ด ทางลาดยาง ทาง grass block หรือวัสดุถาวร เพื่อลดความสกปรกของพื้นห้องน้ำ และก่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจน

- ที่ตั้ง ให้ตั้งในบริเวณที่เหมาะสมในเขตบริการ คือ ลานจอดรถ พื้นที่รับประทานอาหารหรือปิกนิก พื้นที่กางเต็นท์ พื้นที่ที่เป็นต้นทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยให้

วางในตำแหน่งที่เข้าถึงสะดวก ปลอดภัย ให้ห่างจากแหล่งน้ำไม่ต่ำกว่า 30 เมตร ไม่ควรอยู่ในทิศทางลมที่รบกวนชุมชนหรือนักท่องเที่ยว และไม่เกะกะสายตา

- รูปแบบอาคารกลมกลืนกับธรรมชาติ ขนาดห้องสุขาไม่แคบเกินไป แยกเป็นห้องสุขาชาย – หญิงชัดเจน หลังคามีช่องโปร่งแสงเพื่อให้แสงสว่างส่องถึงและสามารถระบายอากาศได้ดี พื้นและผนังภายในอาคารควรปูกระเบื้อง ประตูห้องสุขาใช้วัสดุที่ผุกร่อนยาก มีห้องสุขาสำหรับบริการคนพิการ ห้องน้ำและห้องสุขาให้แยกจากกัน พื้นห้องน้ำระบายน้ำได้ดี น้ำไม่ขัง

- องค์ประกอบภายในห้องสุขา มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ดังนี้ ที่แขวนสิ่งของ กระดาษชำระ สายยางฉีดชำระ กระจก อ่างล้างมือ สบู่ล้างมือ ที่ทิ้งขยะ ตู้หยอดเหรียญสำหรับผ้าอนามัยหรือกระดาษชำระ การจัดโต๊ะเก้าอี้ให้มีทางเลือกใช้บริการทั้งแบบนั่งยองและนั่งราบ ปัสสาวะชายมีทั้งสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ กรณีตึกเกรดต้องมีชั้นตลอดเวลา

- องค์ประกอบภายในห้องน้ำ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ดังนี้ ที่แขวนเสื้อผ้า ที่วางสบู่หรือสิ่งของ ที่อาบน้ำ และในส่วนของห้องน้ำควรมีห้องแต่งตัวประกอบด้วย

- การดูแลรักษาความสะอาด ให้ดำเนินการดังนี้
 - จัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดห้องน้ำ ห้องสุขา และบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยวควรประจำหลังละ 1 คน
 - กำหนดเวลาในการทำความสะอาดชัดเจน ในช่วงเทศกาลให้กำหนดมาตรฐานการทำความสะอาดไว้อย่างต่ำจำนวน 4 ครั้งต่อวัน กรณีที่มีผู้เข้ามาใช้จำนวนมากจะต้องทำความสะอาดทุกชั่วโมง
 - จัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ทำความสะอาดทุกวัน

- ระบบบำบัดน้ำเสียของเสีย ให้เป็นการใช้ถังบำบัดสำเร็จรูป ที่มีขนาดรองรับได้อย่างเพียงพอ มีรูปแบบที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของพื้นที่ ควรแยกท่อน้ำทิ้งและท่อของเสียจากบ่อเกราะบ่อซึมออกจากกัน มีระบบการจัดการก่อนปล่อยออกสู่แหล่งธรรมชาติ และมีการสร้างบ่อซึมประกอบด้วยทุกครั้ง

- รูปแบบของห้องน้ำห้องสุขา จะต้องมืห้องสำหรับการเก็บอุปกรณ์สำหรับการเก็บอุปกรณ์สำหรับการทำความสะอาด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- จัดให้มีไฟนำทางจากที่พักมาสู่ห้องน้ำห้องสุขาในยามกลางคืน ซึ่งกรณีจะประหยัดไฟอาจใช้ระบบเซ็นเซอร์ติดตั้ง ซึ่งระบบนี้ไฟจะติดเมื่อมีคนเดินผ่านมาเข้าห้องน้ำห้องสุขา ในเวลากลางวันให้ใช้แสงสว่างจากดวงอาทิตย์โดยการใส่กระเบื้องใสบนหลังคา

2.1.4 ที่พัก (บ้านพัก)

- รูปแบบอาคารมีความกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นอันดับแรก
- ที่ตั้ง การเลือกที่ตั้งอาคารควรเป็นกลุ่มเดียวกัน ห่างจากสถานที่ทางเดินที่หรือค่ายเยาวชน เขตนักท่องเที่ยวไปกลับ สามารถเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม บรรยากาศโปร่ง คำนึงถึงทิศทางของแสง ลม และการถ่ายเทอากาศ
- มีองค์ประกอบภายในอาคาร ได้แก่ องค์ประกอบโดยรวม เช่น มุ้งลวด ผ้า màn ติ้ะ แก้ว อี องค์ประกอบในห้องนอน เช่น เตียง ที่นอน ที่วางของ และองค์ประกอบในห้องน้ำห้องสุขา เช่น สบู่ กระจกชำระ กระจก อ่างล้างหน้า

- ภายในที่พักให้มีการกำหนดข้อปฏิบัติ ดังนี้
 - ปิดไฟ แอร์ พัดลม และ/หรือ อุปกรณ์ไฟฟ้าทุกครั้งที้ออก

จากห้องพัก

- ไม่สูบบุหรี่ในที่พัก
- ไม่นำอุปกรณ์และเครื่องนอนในอาคารออกนอกอาคาร
- จัดให้มีบัตรหรือการลงทะเบียนเพื่อเข้าพักและรับกุญแจ

ห้องพักอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นการรักษาความปลอดภัยและป้องกันการแอบอ้างของผู้มีพฤติกรรมไม่ชอบ กรณีที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

2.1.5 สถานที่กางเต็นท์

- ที่ตั้งควรเป็นที่โล่ง อากาศปลอดโปร่ง ทิวทัศน์สวยงาม ควรมีร่มเงาด้วย

- จัดให้มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ ห้องน้ำ ห้องสุขา สถานที่ซักล้าง สถานที่ล้างภาชนะ ที่นั่งและที่ปิ้งย่าง ถังขยะ
- ให้มีการแบ่งเขตการทางเดินที่แยกเป็นอย่างน้อย 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มต้องการความสงบ เช่น กลุ่มครอบครัว เป็นต้น และกลุ่มที่อาจมีเสียงดัง เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มนักเรียน เป็นต้น
- จัดตำแหน่งการวางเดินที่แต่ละหลังที่ชัดเจน คำนึงถึงความแออัด จำนวนเดินที่ที่จะกำหนดให้ทางและบริเวณที่แต่ละกลุ่มจะใช้ประโยชน์
 - จัดให้มีระบบส่องสว่างที่เพียงพอโดยเฉพาะทางเดิน และห้องน้ำห้องสุขา
 - จัดให้มียามรักษาการณ์ เพื่อให้ความปลอดภัย ให้เป็นศูนย์กลางการติดต่อ และตรวจตราความเรียบร้อย

2.1.6 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีความสะอาด จัดทำป้ายแสดงราคาติดไว้ และควรเป็นราคาที่ยุติธรรม มีการอบรมและให้ความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารแก่ผู้ประกอบการ ให้ทุกร้านติดตั้งระบบดักไขมัน และการดักตะกอนก่อนปล่อยออกไปยังแหล่งธรรมชาติ และในการขึ้นราคาแต่ละครั้ง จะต้องมีการประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติ และผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้ราคาที่ยุติธรรมแก่นักท่องเที่ยว

2.1.7 ลานจอดรถ ควรกำหนดที่ตั้งที่เหมาะสม เข้าถึงสะดวก และปลอดภัย ลานจอดรถได้มาตรฐานถาวร คือ เป็นพื้นราบเรียบ ควรลาดยางหรือพื้นถาวรให้เรียบร้อย และมีที่ให้มีร่มเงาแก่รถยนต์

2.2 ระบบสาธารณูปโภค

2.2.4 ระบบไฟฟ้า ควรจัดให้มีระบบการให้แสงสว่างและระบบการจ่ายไฟฟ้าที่เพียงพอในที่สาธารณะรวม ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ประหยัดไฟ หรือในอนาคตอาจจะมีการจัดระบบเปิดปิดไฟอัตโนมัติหรือเซ็นเซอร์ และควรจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ พร้อมในการซ่อมบำรุงได้ทันที

2.2.5 ระบบประปา จัดระบบการเก็บน้ำให้เพียงพอแก่การอุปโภคบริโภค

จัดระบบการกรองน้ำที่มีคุณภาพ ความใส สะอาด ปราศจากเชื้อโรค และประชาสัมพันธุ์ รณรงค์ให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัด โดยติดตั้งอุปกรณ์ที่ช่วยในการประหยัดน้ำ ติดป้ายเตือนการเปิดปิดน้ำในบริเวณห้องน้ำต่าง ๆ ที่มีก๊อกน้ำ

2.2.6 ระบบการสื่อสาร จัดระบบโทรศัพท์ติดต่อสื่อสารเพื่อบริการ

นักท่องเที่ยวในเขตบริการ ติดตั้งระบบโทรศัพท์ภายในเขตบริการ และมีระบบวิทยุสื่อสารที่สามารถติดต่อได้ในกรณีการนำเที่ยวนอกเขตบริการ

2.2.7 การให้ข้อมูลข่าวสารเป้าหมายของการให้บริการข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นการบริการให้การต้อนรับที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นภาพลักษณ์ของหน่วยงานให้เป็นที่ประทับใจต่อนักท่องเที่ยว

2.2.8 ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวมุ่งหวังในการเข้ามาในอุทยานแห่งชาติ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการ ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อความสะดวกและปลอดภัย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการใช้พื้นที่ และข้อมูลเสริมความรู้ความเข้าใจ และการกระตุ้นการอนุรักษ์

2.2.9 บริเวณสำหรับบริการให้บริการข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ด้านทางเข้า ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หน่วยบริการสำหรับการกางเต็นท์ หน่วยบริการข้อมูลข่าวสารเคลื่อนที่ และควรให้บริการข้อมูลข่าวสารในจุดที่สำคัญ เช่น บริเวณจุดชมวิวน้ำตก และบริเวณอื่น ๆ ที่เป็นจุดรวมของนักท่องเที่ยว

2.2.10 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จัดให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่งมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติในโอกาสแรกที่เข้าพื้นที่ และใช้เป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว บริการความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มาเยือน

3. การจัดการด้านการสื่อความหมาย

ระบบการสื่อความหมายธรรมชาติ หมายถึง ภาพรวมของการนำเสนอข่าวสาร/ข้อมูล/องค์ความรู้ทั้งหลายที่เกี่ยวกับ 1) พื้นที่/สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ/ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม 2) ผลกระทบอันเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) การบริหารจัดการไปสู่นักท่องเที่ยว / ผู้มาเยือนอย่างเป็นระบบ ง่ายต่อความเข้าใจ และสามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่ดี

การสื่อความหมายในอุทยานแห่งชาติมีรูปแบบหลัก 2 รูปแบบ คือ

1. การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล
 - 1.1 การบริการข้อมูลทางโทรศัพท์
 - 1.2 การตอบปัญหาทางเว็บไซต์
 - 1.3 การใช้นักสื่อความหมาย
 - 1.4 การบรรยายประกอบสไลด์
 - 1.5 ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่
 - 1.6 วิทยากร
2. การสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล
 - 2.1 แผ่นพับ ใบปลิว
 - 2.2 คู่มือการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ
 - 2.3 คู่มือการสื่อความหมาย เช่น คู่มือดูนก คู่มือประกอบเส้นทางศึกษา

ธรรมชาติ เป็นต้น

- 2.4 นิทรรศการ
 - 2.5 ป้ายสื่อความหมาย
- ฯลฯ

4. การจัดการด้านการนันทนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1 การบริการการท่องเที่ยว

- จัดให้มีปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีของอุทยานแห่งชาติ
- สร้างความหลากหลายในกิจกรรมทางเลือกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดย

อาศัยพื้นฐานและศักยภาพของทรัพยากรที่อุทยานแห่งชาติมีอยู่ เช่น วิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมดูดาว เป็นต้น

- การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ อายุ ทักษะและความสามารถของผู้เข้ามาเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

- สํารวจ จัดลําดับ และคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติตาม ศักยภาพและสถานภาพ เพื่อพัฒนาและกำหนดให้มีการบริการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระจาย การท่องเที่ยว
- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวในกรณีที่ปิดแหล่ง ท่องเที่ยวบางแห่งเพื่อการฟื้นตัว
- ประสานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ของ จัดการฝึกรอบรม ฐานและฝึกรอาชีพที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การบริการนำเที่ยว ศิลปะและหัตถกรรม การบริการของที่ระลึก การบริการที่พักแรม การบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น
- จัดทำคู่มือและแนวทางในการให้บริการนักท่องเที่ยวประจำอุทยาน แห่งชาติในเรื่องวิธปฏิบัติกรบริการที่พัก บริการอาหาร
- การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว/กำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ ในพื้นที่ที่เปราะบาง เช่น ที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลันได้กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวโดย จำนวนบ้านพักที่เกาะสี่ ไม่นอนุญาตให้นักท่องเที่ยวกางเต็นท์ เป็นต้น
- การให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างนักท่องเที่ยวเพื่อสร้าง นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เอกสาร แนะนำแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการเผยแพร่ทางสื่อสาธารณะ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น
- กำหนดให้มีการสลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบ และนำเสนอทางเลือกที่หลากหลายให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการแบ่งเบาจำนวนนักท่องเที่ยวที่มี จำนวนมากจนแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งรับภาระไม่ได้

4.2 กิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยว

สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวพื้นฐานและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวตาม ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น กิจกรรมทางบก ได้แก่ การเดินป่า ส่องสัตว์ เป็นต้น กิจกรรมทางน้ำ ได้แก่ การล่องเรือ การดำน้ำ เป็นต้น กิจกรรมทั่วไป เช่น การชมวิว การถ่ายภาพ เป็นต้น

การจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีหลักการ 3 ประการ คือ

1. หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งให้ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการดูแลและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นและของชาติผ่านกระบวนการและรูปแบบต่าง ๆ
 2. หลักการการบริหารจัดการที่ดีตามแนวธรรมาภิบาลที่ใช้รากฐานจากการมีส่วนร่วมของสาธารณชน ความสุจริตและโปร่งใส พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม กลไกที่ชอบธรรม กฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน และประสิทธิภาพของการทำงาน
 3. หลักการวิคิดที่มองพื้นที่อนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นทั้งเชิงพื้นที่ และเชิงสังคมหลักการทั้ง 3 จะเป็นแนวทางในการประยุกต์ เพื่อให้เกิดแนวคิดการบริหารจัดการอย่างเป็นองค์รวมเพื่อเป็นรากฐานในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการผ่านการสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดี และความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งหากมีการประสานความร่วมมือและมีการจัดการร่วมกัน จะเกิดเป็นต้นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญที่สุดในการก่อให้เกิดพลังร่วมกันในการแก้ปัญหาพื้นที่ จึงทำให้มีแนวคิดในเรื่องการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทยานแห่งชาติขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้ให้ความสำคัญ และได้จัดทำคู่มือการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม 2547 และได้สั่งการให้หน่วยงานในสังกัดนำไปใช้ในการประกอบการปฏิบัติงาน
- นอกจากคู่มือดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 เป็นต้นมาสมัยยังสังกัดกรมป่าไม้ได้มีการจัดทำโครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืนขึ้น เพื่อเป็นการทดลองการดำเนินการที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยในระยะเริ่มแรกได้เริ่มในอุทยานแห่งชาติที่เป็นตัวแทนของแต่ละภาคจำนวน 6 แห่งคือ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา จังหวัดน่าน อุทยานแห่งชาติออบหลวง จังหวัดเชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น-เลย อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง-พังงา และอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดระนอง-พังงา และในปีงบประมาณ 2547 ได้เริ่มดำเนินการเพิ่มในอุทยานแห่งชาติจำนวน 6 แห่งคือ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตาก อุทยาน-

แห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร กาฬสินธุ์ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง จังหวัดสงขลา และในปีงบประมาณ 2548 จะเพิ่มการดำเนินการในอุทยานแห่งชาติอีก 9 แห่ง จากการดำเนินการโครงการนำร่องฯ ของอุทยานแห่งชาติข้างต้น จึงอาจเป็นตัวอย่างในบางประเด็น ที่อุทยานแห่งชาติอื่น ๆ จะได้พิจารณาหารือกับอุทยานแห่งชาติดังกล่าว เพื่อประกอบการดำเนินการในเรื่องนี้ได้

ปัญหาอุปสรรคที่พบว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วม

พอสรุปได้เป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ

1. การขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนับเป็นปัญหาหรืออุปสรรคหนึ่งในการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ถ้าไม่สามารถทำความเข้าใจที่ถูกต้องได้ การเข้ามามีส่วนร่วมก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่ตามที่ควรจะเป็น
2. ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสาร ทั้งจากการขาดโอกาส และขาดประสิทธิภาพที่ดีในการสื่อสารของพื้นที่อุทยานแห่งชาติไปสู่ท้องถิ่น และจากท้องถิ่นมาสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติ อันนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งของการมีส่วนร่วมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากหากประชาชนในท้องถิ่นมีฐานะยากจน การเข้ามามีส่วนร่วมคงทำได้ยาก โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งเดิมเคยเป็นแหล่งทำมาหากินหลัก หากประชาชนยังคงมีความยากจน ความกดดันที่จะเข้ามาหาประโยชน์ในป่าย่อมจะเกิดขึ้น

กลยุทธ์เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วม

1. มีแนวทางการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาพื้นที่เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบอย่างเข้มงวด เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติควบคู่กับการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ของรัฐ
2. มีการเสริมสร้างและสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในทุกภาคีและทุกระดับในท้องถิ่น โดยการสื่อสาร และกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพและกิจกรรมมวลชนสัมพันธ์และการประชาสัมพันธ์

3. มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การปลูกจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีของท้องถิ่น

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ศึกษาปัญหา การร่วมคิดวิเคราะห์และวางแผน ร่วมดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนในระดับรากหญ้าเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในระดับชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยสรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะขั้นตอน และเงื่อนไขการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

- 1.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยตนเอง
- 1.2 การมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม คือ การคัดเลือกตัวแทนของตนหรือกลุ่มเข้าไปเป็นผู้แทน
- 1.3 การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน คือ การให้ตัวแทนครัวเรือน ซึ่งอาจเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลซึ่งมีกำลังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

2. ระดับการมีส่วนร่วม

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 2.4 การมีส่วนร่วมแบ่งปันผลประโยชน์หรือร่วมในการใช้ประโยชน์
- 2.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

- 3.1 การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ โดยแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ
- 3.2 การร่วมดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ หรือร่วมลงทุน

- 3.3 การร่วมแบ่งปันผลประโยชน์หรือร่วมในการใช้ประโยชน์
- 3.4 การร่วมในการติดตามประเมินผลงาน
- 4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
 - 4.1 ประชุม วางแผนดำเนินการ และแสดงความคิดเห็น
 - 4.2 ปฏิบัติตามแผนด้วยการลงมือปฏิบัติ
 - 4.3 แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา
 - 4.4 ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้ดำเนินการ
- 5. เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม
 - 5.1 ต้องมีอิสรภาพในการมีส่วนร่วม (freedom to participation) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างเสรี
 - 5.2 ต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participation) ประชาชนต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย
 - 5.3 ต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participation) ประชาชนต้องมีความเต็มใจและสนใจการเข้ามามีส่วนร่วม และสามารถสื่อสารรู้เรื่องในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
- 6. ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม
 - 6.1 ต้องมีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
 - 6.2 ต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วม มากเกินไปกว่าผลตอบแทนที่จะได้รับ
 - 6.3 มีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม
 - 6.4 ต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
 - 6.5 ต้องไม่รู้สึกระทอนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะเข้ามามีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม และขั้นตอนการมีส่วนร่วม จะขึ้นอยู่กับรูปแบบของแผนงานหรือโครงการ ว่ามีขนาดหรือระดับใด แผนงานในระดับท้องถิ่นหรือโครงการขนาดเล็ก ประชาชนหรือชุมชนอาจจะมีส่วนร่วมถึงขั้นตอนการวางแผนและ

การตัดสินใจได้ แต่ถ้าโครงการขนาดใหญ่ และเป็นโครงการที่มีผลทั้งด้านบวกหรือลบต่อคนกลุ่มใหญ่ จะเกินขอบเขตของท้องถิ่น อำนาจการตัดสินใจจะไม่จำกัดอยู่ในวงของประชาชนท้องถิ่นเท่านั้น ต้องอาศัยข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนส่วนอื่น ๆ รวมทั้งนักวิชาการ ผู้ชำนาญการ

ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ดำเนินการอยู่ทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. **การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)** การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าว จะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. **การปรึกษาหารือ (Public Consultation)** การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานต่าง ๆ นอกจากนี้ การปรึกษาหารือยังเป็นอีกทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. **การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting)** การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่

การมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติ

การมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติ ที่อุทยานแห่งชาติสามารถดำเนินการได้ภายใต้กฎหมายและสถานการณ์ในปัจจุบันนั้น ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งอุทยาน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการสร้างจิตสำนึก

1) การอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการอุทยานแห่งชาติ ตลอดจนประโยชน์ที่ชุมชน

ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ แหล่งอาหาร ของป่า แหล่งน้ำ การบรรเทาอุทกภัย และภัยแล้ง โดยการประชาสัมพันธ์อบรม สัมมนา ประชุมร่วม ศึกษาดูงาน

2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการของอุทยานแห่งชาติให้ประชาชนท้องถิ่นได้รับทราบ เช่น การทำประกาศติดในที่สาธารณะ การร่วมประชุมประจำเดือน หรือการร่วมประชุมหมู่บ้านเพื่อให้ข้อมูล

3) จัดทำโครงการร่วมระหว่างอุทยานแห่งชาติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อมวลชน สถานีโทรทัศน์ วิทยุ นักเขียน ในการจัดทำสารคดี ข่าวประชาสัมพันธ์รายการวิทยุโทรทัศน์ชุมชนเพื่อเผยแพร่งานด้านการอนุรักษ์ และเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชุมชน

4) สร้างจิตสำนึก โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน และชุมชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ประชุมหารือ และฝึกอบรม

5) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่และประชาชนในการมีส่วนร่วม แสวงหาความรู้ สืบหาข้อมูลในพื้นที่ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ปัญหา โดยการประชุมหารือ สัมมนา ในลักษณะเวทีชาวบ้าน

6) ดำเนินการต่อเนื่องในเรื่องการเตรียมเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์โดยการอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่เยาวชนและให้โอกาสเยาวชนเข้าปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานจริง และได้สัมผัสกับวิถีของธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ควรจะมีการหมุนเวียนไปทั่วชุมชนที่อยู่ในรอบเขตอุทยานแห่งชาติ

7) ตั้งกลุ่มสื่อมวลชนเพื่อการอนุรักษ์เพื่อให้กลุ่มสื่อมวลชน ร่วมกำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้และรณรงค์ให้ประชาชนได้เข้าใจและทราบข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์

8) ร่วมประสานกับโรงเรียน/สถาบันการศึกษา ในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้อันเนื่องจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากพื้นที่จริง และจัดทำกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้และเข้ามาปฏิบัติในพื้นที่จริง

9) การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นการติดตามตรวจสอบและได้มีการรับรู้ในวงกว้าง ให้ใช้ภาษาและรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย

1.2 การร่วมวางแผน แก้ไขปัญหาและเสนอแนะความเห็น

- 1) จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ โดยบูรณาการร่วมกันทุกหน่วยงานในพื้นที่
- 2) สนับสนุนการร่วม เพื่อการจัดตั้งคณะกรรมการระดับพื้นที่ กลุ่มการทำงานและจัดตั้งกลุ่มการทำงานหาแนวร่วมท้องถิ่น และชมรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและอาสาสมัครเพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) เสริมสร้าง ความแข็งแกร่ง และจัดตั้งองค์กรชุมชน โดยการประชาสัมพันธุ์ ชี้แจงราษฎรประชุมแสดงความคิดเห็น
- 4) จัดทำข้อปัญหาอุปสรรคในข้อกฎระเบียบ กฎหมายในกรณีให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ เสนอเพื่อปรับปรุง
- 5) กำหนดมาตรการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่เริ่มวางแผน การปฏิบัติและการเฝ้าระวังและติดตามผล เช่น อาสาป้องกันไฟป่า อาสาลาดตระเวนและป้องกัน การสืบหาข่าว หรือเวทีร้องทุกข์
- 6) จัดทำโครงการพัฒนาชุมชน พัฒนาอาชีพเสริมด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทรัพยากรหรือศักยภาพของพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกษตรทางเลือก เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยการอบรมให้ความรู้
- 7) ร่วมกำหนดข้อตกลง กฎ และกติกาของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน
- 8) จัดประชุมหรือเวทีชาวบ้าน ให้ประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่เกี่ยวข้องมาร่วมวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะในปัญหาแนวเขต การใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม
- 9) ให้มีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้สาธารณชนมีโอกาสด้านการแสดงความเห็นในการจัดการพื้นที่

10) เชิญชวนให้สาธารณชนได้ร่วมแสดงความเห็น และให้ข้อเสนอแนะทุกครั้งที่มีการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่

1.3 การร่วมดำเนินการ

1) จัดกิจกรรมให้นิสิต นักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม เช่น การปลูกป่า การรณรงค์ทำความสะอาดชายหาด การนำขยะคืนถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์

2) การเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมระหว่างอุทยานแห่งชาติกับชุมชน รวมถึงกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม และการพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

3) ร่วมในการจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รวมถึงการปรับปรุงให้เหมาะสม โดยกำหนดการรับผิดชอบและแนวทางปฏิบัติไว้ คือ

3.1) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ มีบทบาท คือ

- จัดให้แนวเขตพื้นที่รับผิดชอบชัดเจนตาม

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

- ประชุมชี้แจง ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่

โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เข้าใจและรับทราบเกี่ยวกับการจัดทำแนวเขตดังกล่าว

- จัดทำแนวเขตให้มีความชัดเจน และบำรุงรักษาแนวเขตให้

ชัดเจนตลอดเวลา

3.2) ราษฎรหรือชุมชนที่มีพื้นที่อาศัยและทำกินติดเขตป่าอนุรักษ์ มี

บทบาท คือ

- ร่วมในการกำหนดและจัดทำแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

โดยยึดข้อเท็จจริงของพื้นที่ เช่น สภาพป่า ความลาดชันของภูมิประเทศ จุดเด่นทางธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ที่ปรากฏอยู่ และหลักการในการจัดตั้งพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อให้การจัดทำแนวเขตเกิดความเป็นธรรมให้แก่ผู้มีพื้นที่ทำกินที่อยู่ใกล้เคียงแนวเขต และเป็นที่แน่ใจว่าการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์จะไม่กระทบกระเทือนต่อการดำรงชีพแก่ชุมชนในพื้นที่นั้น

- ร่วมในการดูแลรักษาแนวเขตที่ทุกฝ่ายยอมรับให้คงอยู่ในแนวเดิม เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่เป็นแหล่งน้ำให้แก่ชุมชน

3.3) หน่วยงานปกครองและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทหน้าที่ คือ

- ประสานความร่วมมือกับคณะทำงานที่จัดตั้งขึ้นในการจัดทำแนวเขต
- ช่วยในการกำกับดูแลแนวเขต และการรื้อถอนแนวเขตของราษฎร
- ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำแนวเขต

1.4 ร่วมรับประโยชน์

1) พัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ชุมชน/ราษฎรที่อาศัยผลผลิตจากป่าในการยังชีพ เพื่อมีรายได้จากแหล่งอื่นมาทดแทน หากอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว จะมีอาชีพในการบริการการท่องเที่ยว เช่น ไกด์นำทาง ขายของที่ระลึก รถรับจ้าง ลูกหาบ ขายอาหาร ที่พักโฮมสเตย์ การอบรมการปลูกไม้ป่าที่ราคาสูง เช่น ผักหวาน การเพาะเห็ด เป็นต้น

2) ตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อตั้งหลักเกณฑ์ และจัดทำประกาศนียบัตรหรือหนังสือรับรองการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ หรือโลโก้เกียรติยศประจำกลุ่ม/หมู่บ้าน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์พื้นที่และการป้องกันไฟป่า

2. การมีส่วนร่วมในด้านการจัดการการท่องเที่ยว

2.1 ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการสร้างจิตสำนึก

1) อุทยานแห่งชาติช่วยในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการบริการการท่องเที่ยวของราษฎร/ชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว โดยการให้ชุมชนนำข้อมูลข่าวสารมาประชาสัมพันธ์ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และจัดทำเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ

2) อุทยานแห่งชาติประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำแนะนำในการ

บริการการท่องเที่ยว ทั้งรูปแบบ วิธีการ แนวโน้มการตลาด โอกาสที่ควรจะดำเนินการให้แก่ราษฎร ที่จะประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว

3) ประสานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้การอบรมด้านการบริการ การท่องเที่ยวแก่ราษฎร/ชุมชน

2.2 ร่วมวางแผน แก้ไขปัญหา และเสนอแนะความเห็น

1) ร่วมจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยว โดยตั้งคณะทำงานร่วม ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานฝ่ายปกครองระดับจังหวัด/ตำบล ตัวแทนชุมชน/ราษฎรในพื้นที่ที่อุทยานแห่งชาติตั้งอยู่ และผู้ประกอบการการท่องเที่ยว

2) ร่วมกันจัดทำแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยว ระเบียบธุรกิจการท่องเที่ยว

2.3 ร่วมดำเนินการ

1) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของราษฎรโดยการจัดตั้งในรูปแบบกลุ่ม ชมรม สหกรณ์ เพื่อประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การขนส่ง การบริการนำเที่ยว ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก

2) การฝึกอบรมและการสร้างยุวอาสาสมัครต้อนรับนักท่องเที่ยวประจำถิ่น และการเป็นผู้นำเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

2.4 ร่วมรับประโยชน์

1) ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2) การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น แสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม สินค้าของฝาก/ของที่ระลึก ลูกหาบ การคมนาคม เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ไกด์นำทาง การนวดแผนโบราณ การบริการให้เช่าอุปกรณ์ และการจัดการท่องเที่ยว

3) การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น โครงการจัดนิทรรศการสาธิต การจำลอง การสาธิตการทำผ้า หรืออื่น ๆ ที่เหมาะสม

3. การมีส่วนร่วมในด้านวิชาการ

3.1 ร่วมรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร และการสร้างจิตสำนึก

1) การมีส่วนร่วมด้านวิชาการ เช่น ประชาชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม จากนักวิชาการของอุทยานแห่งชาติ

3.2 ร่วมวางแผน แก้ไขปัญหา และเสนอแนะแนวคิด

1) ร่วมในการวางแผนการศึกษาวิจัย เพื่อเอื้อประโยชน์ในการสนับสนุนการทำงานของอุทยานแห่งชาติ และมีผลประโยชน์ต่อเนื่องถึงชุมชน

2) ร่วมในการวางแผนการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ร่วมดำเนินการ

1) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา โรงเรียนในการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในอุทยานแห่งชาติ

2) สนับสนุน สร้างแรงจูงใจให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อทำการวิจัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

3) อุทยานแห่งชาติร่วมกับชุมชนในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน ข้อมูลฐานทรัพยากร และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการหรือพัฒนาต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วม

1. **ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย**

- กฎหมาย กฎระเบียบ สนับสนุนหรือไม่
- สามารถอนุญาตได้หรือไม่
- ระบบกฎหมายในการจัดการและควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ

2. **ความเป็นไปได้ด้านการเมือง/นโยบาย**

- ความสนใจและความมั่นคงทางการเมือง
- ความสามารถในการกดดันให้เกิดการตัดสินใจ
- ความเชื่อมั่นในกระบวนการมีส่วนร่วม
- ความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม

3. ความเป็นไปได้ด้านขององค์กร

- การเรียนรู้ขององค์กร
- ความเต็มใจในการขยายองค์กร การสร้างเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์ การ

สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

4. ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ

- ความเป็นไปได้ของต้นทุน
- ความเชื่อมั่นในการลงทุน
- ความเต็มใจในการร่วมมือกันจ่าย

5. ความเป็นไปได้ทางสังคม

- ความเป็นไปได้ในการเข้าถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- การปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม
- การเปลี่ยนแปลงของประชากร
- การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

4. นโยบายของกรมป่าไม้แห่งชาติ

เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ สามารถกระทำ โดยต่อเนื่องในระยะยาวและประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น จึงสมควรกำหนด นโยบายการ ป่าไม้แห่งชาติไว้ให้เป็นการแน่นอน เพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความ เข้าใจ ร่วมกันและถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อัน จะทำให้การพัฒนา ป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดัง นี้

1. ให้มีการกำหนดแนวทางการ จัดการและการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ในระยะยาวอันจะ ทำให้ประเทศได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุดโดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น
2. ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ และภาคเอกชนให้มี ส่วนรับผิดชอบ ในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน
3. ปรับปรุงระบบการบริหารงาน ป่าไม้ของชาติให้สอดคล้องกับปริมาณคุณภาพและสภาพ

ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

4. กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยใน อัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศเพื่อ
ประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

4.1 ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่
หายากและป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดทั้ง เพื่อ
ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และนันทนาการของประชาชนใน อัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ

4.2 ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และ ของป่าเพื่อประโยชน์ในทาง
เศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ

5. รัฐ และภาคเอกชน จะพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และจะจัดการพัฒนา
ให้อำนวยประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อมโดยสม่ำเสมอตลอดไป

6. ให้เพิ่มการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการผลิตทาง
การเกษตรเพื่อลดการทำลาย พื้นที่ป่าไม้

7. เพื่อก่อให้เกิดการประสาน การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ
ชนิดอื่นๆ เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำและทรัพยากรธรณี รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ
ระหว่างหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของรัฐกับภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น รัฐจะจัดให้
มีแผนพัฒนาป่าไม้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผน พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติโดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ

8. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไม้ด้วย การจัดการป่าไม้ทั้งในระบบวนวัฒน์แบบเลือกตัด และ
ระบบวนวัฒน์แบบตัดหมดตามหลักวิชาการ โดย เฉพาะในระบบตัดหมดนี้ เมื่อตัดแล้วให้ปลูก
ทดแทนในพื้นที่ที่ถูกตัดทันที

9. เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการป้องกันภัยอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมรัฐจะต้องเร่งรัด
ปรับปรุงการวางผังเมืองและกำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้แน่นอนเพื่อกำหนดเขตการใช้ ประโยชน์ที่ดิน
สำหรับเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่ประเภทชนบทและพื้นที่เกษตรกรรมในแต่ละจังหวัดที่แน่นอน
เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

10. การแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายป่าไม้ระดับ ชาติให้กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยป่า
ไม้

11. เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้สึก รักและหวงแหน รู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้
อย่างประหยัด รัฐจะต้องให้ความรู้ ทัศนคติ ความสำนึก ความรู้สึก และทักษะ แก่ ประชาชน
เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้ รับจากทรัพยากรป่าไม้และผลเสียจากการตัดไม้ ทำลายป่า การใช้

สอยไม้อย่างฟุ่มเฟือย จัดให้มี การเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจ แก่ประชาชนเกี่ยวกับ ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีต่อส่วนรวม

12. ให้มีการพัฒนาด้านป่าไม้ โดย ส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนและภาครัฐบาลเพื่อ ใช้ ภายในประเทศเพื่อประโยชน์ในการอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้มีการส่งออกไป จำหน่าย ต่างประเทศ ส่ง เสริมการปลูกป่าชุมชน ส่งเสริมการปลูกป่าในที่ดินของรัฐ และการปลูกป่าตามหัว ไร่ปลาย นา หรือการปลูกป่ารายย่อยเพื่อประโยชน์ใช้สอย ใน คราวเรือน

13. สนับสนุนให้มีโรง งานอุตสาหกรรมแบบต่อเนื่องและโรงงานเยื่อกระดาษ เพื่อ นำทุก ส่วนของ

ไม้มาใช้ประโยชน์และส่งเสริมนโยบายป่าไม้แห่งชาติให้มีการใช้วัสดุอื่นทดแทนไม้

14. ให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวก ให้การรักษาและเพิ่มทรัพยากรป่าไม้ และการตัดฟันไม้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

15. การดำเนินการวิจัยด้านป่าไม้ ให้กรมป่าไม้ขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัย และ สถาบันการศึกษาระดับสูงต่างๆ แทนการตั้งสถาบันวิจัยป่าไม้ระดับชาติ

16. เพื่อลดการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง จึงให้มี การใช้ไม้เพื่อพลังงาน โดยให้มีการปลูกป่า เพื่อเป็นแหล่งพลังงาน

17. กำหนดพื้นที่ที่มี ความลาดชันโดยเฉลี่ย 35 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้โดยไม่ อนุญาตให้มีการออกโฉนดหรือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

18. กำหนดแนวทางปฏิบัติงานที่แน่นอนชัดเจนเกี่ยว กับการแก้ปัญหาการทำลายป่าใน รูปแบบต่างๆ เช่น การทำไร่เลื่อนลอยภัยจากไฟป่า การ ทำลายป่าจากชนกลุ่ม น้อย การรุกกล้า พื้นที่ป่าจากเชิง เขา โดยให้มีการกำหนดมาตรการและขั้นตอน ที่แน่นอนชัดเจนเกี่ยวกับการ ปราบปรามและการ ลงโทษผู้กระทำผิด รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ รวมการปราบปรามในแต่ละภาค และให้มีมาตรการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอิทธิพล และผู้กระทำผิดไว้เป็นหลักในการ ปฏิบัติงาน ของหน่วยราชการและภาคเอกชน

19. กำหนดให้ มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่า ภาคเอกชน

20. กำหนดให้มีการวางแผน ทรัพยากรมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น ให้สอดคล้อง กับการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5. ประวัติของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2530 ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 55 ของประเทศไทย มีพื้นที่ 558,750 ไร่ (894 ตารางกิโลเมตร) ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คืออำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอแม่เปิน อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอุทยานแห่งชาติคลองลาน
ทิศใต้	ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง
ทิศตะวันออก	ติดกับพื้นที่ของราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง

สภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อนเรียงรายกันอยู่ตามแนวเทือกเขาถนนธงชัย มียอดเขาที่สูงที่สุด คือ ยอดเขา “โมโกจู” มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,964 เมตร อุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็นส่วนหนึ่งของผืนป่าตะวันตก ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และยังมีรายงานการพบพันธุ์ไม้ชนิดใหม่ เช่น ปาหนันแม่วงก์ และอีกมากมายที่รอการค้นพบ และจากสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสาย เช่น ลำน้ำคลองขลุง ที่ไหลลงสู่มแม่น้ำปิง และลำน้ำแม่วงก์ ที่ไหลลงสู่มแม่น้ำสะแกกรัง สำหรับสัตว์ป่าที่พบได้แก่

เสือโคร่ง (*Panthera tigris corbetti* Mazak) เป็นเสือที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของทวีปเอเชีย ขนตามลำตัวของเสือโคร่งมีสีเหลืองทอง จนถึงสีเหลืองอมเทาแตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมของถิ่นที่อยู่อาศัยและอายุ มีลายแถบสีดำพาดขวางผ่านลำตัว ท้องจะมีสีอ่อนกว่าลำตัว หัวมีลักษณะกลม นัยน์ตามีสีเหลืองทอง ขนบริเวณใบหน้าและแก้มยาวมีสีขาว มีอุ้งเท้าที่ใหญ่และมีเล็บที่แหลมคม ลักษณะนิเวศวิทยาและพฤติกรรมของเสือโคร่งมักอาศัยและหากินอยู่ในป่าที่ราบต่ำใกล้แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร

เสียงผา (*Serow*) เป็นสัตว์ที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายแพะ ลำตัวสั้นแต่มีขายาว ขนมีเส้นเล็กและหยาบ ขนตามลำตัวมีสีเทาอมดำ แต่บริเวณท้องจะมีสีอ่อนกว่า สีขนบริเวณหน้าแข้งหรือใต้หัวเขามีสีกากหลาย เช่น สีดำ สีเทาหรือน้ำตาลเหลือง เสียงผามีแผงคอยาว ในบางตัวอาจพาดไปจนถึงหัวไหล่ มีต่อมขนาดใหญ่อยู่ใต้ตา ริมฝีปากมีสีขาว หูยาวคล้ายหนูลา มีเขาทั้งตัวผู้และตัวเมียคล้ายกับเขาแพะ เขาของตัวเมียจะมีลักษณะสั้นกว่าเขาของตัวผู้ ขนาดความยาวของเสียงผาที่

เจ้าหน้าที่อุทยานพบจะมีขนาดลำตัวและหัวประมาณ 140-155 เซนติเมตร ความสูงจากพื้นดินถึงหัวไหล่ 85-94 เซนติเมตร มีน้ำหนัก 85-145 กิโลกรัม ลักษณะนิเวศวิทยาและพฤติกรรมของเสียงผา ชอบอาศัยและหากินตามลำพังบนภูเขา หรือหน้าผาที่มีไม้พุ่มเตี้ยขึ้นอยู่ กินพืชเช่นใบไม้และยอดไม้เป็นอาหาร มักอาศัยอยู่บริเวณยอดเขาโมโกจู ในเขตอุทยาน

สมเสร็จหรือผสมเสร็จ (Malayan tapir or Asian tapir) มีลักษณะคล้ายสัตว์หลายชนิดอยู่ในตัวเดียวกัน คือจมูกยื่นยาวออกมาคล้ายวงช้าง รูปร่างหน้าตาคล้ายหมีที่มีขายาว หางสั้นคล้ายหมีและมีกีบเท้าคล้ายแรด ลักษณะเด่น คือบริเวณส่วนหัวไหล่ และขาทั้งสี่ข้างมีสีดำ ส่วนกลางลำตัวมีสีขาว ใบหูกลม ขนปลายหูและริมฝีปากมีสีขาว สมเสร็จมีแผ่นหนังแข็ง ๆ บริเวณก้านคอเพื่อช่วยป้องกันเชื้อโรคงัดปะกับริเวณก้านคอ ลูกสมเสร็จที่เกิดใหม่จะมีขนเป็นลายคล้ายผลแตงไทย ลักษณะนิเวศวิทยาและพฤติกรรมของสมเสร็จนั้น ชอบอาศัยและหากินตามลำพัง มักอาศัยอยู่ในป่าที่มีความชื้นและอยู่ไม่ไกลจากแหล่งน้ำ ขนาดความยาวจากลำตัวถึงหัวประมาณ 220-240 เซนติเมตร มีความสูงจากพื้นดินถึงหัวไหล่ประมาณ 100 เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 250-300 กิโลกรัม พบร่องรอยของสมเสร็จตามลำห้วยใกล้บริเวณน้ำตกแม่กิ๊ และน้ำตกแม่กระสา

กระทิงหรือเมย (Gaur) รูปร่างหน้าตาของกระทิงคล้ายวัว ลำตัวมีขนาดใหญ่ ขนตามลำตัวมีสีดำหรือน้ำตาลแถบดำ มีขนสีน้ำตาลอ่อนหรือน้ำตาลเหลืองปกคลุมหน้าผากเรียกว่า "หน้าโพธิ์" ขาทั้งสี่ข้างตั้งแต่เหนือเข่าลงไปถึงกีบเท้ามีสีขาวเทาหรือเหลืองทอง ทำให้มองดูเหมือนสวมถุงเท้า คอของกระทิงค่อนข้างสั้นและมีพิมห้อยยาวลงมาจากใต้คอ เขากะทิงมีสีเขียวเข้ม ปลายเขามีสีดำ ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง ยกเว้นตัวผู้ มักอยู่ตามลำพัง จะไปรวมฝูงเมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ สามารถอาศัยอยู่ได้หลากหลายสภาพป่า เช่น ป่าเบญจพรรณ เต็งรัง ดิบแล้ง ดิบเขา และไร่ร้าง มักอยู่ไม่ไกลแหล่งน้ำมากนัก กระทิงมีขนาดความยาวลำตัวและหัวประมาณ 250-300 เซนติเมตร สูงจากพื้นดินถึงหัวไหล่ประมาณ 170-185 เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 650-900 กิโลกรัม พบร่องรอยและกองมูลของกระทิงในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ในแหล่งน้ำบริเวณติดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและเขตรักษาพันธุ์สัตว์อุ้มผาง

นกกูหงอนพม่า (Burmese Yuhina) มีหัวสีเทาแกมน้ำตาลมีหงอนตั้งเป็นสัน วงรอบตาขาว มีแถบหนวดสีดำ ลำตัวด้านบนสีน้ำตาล รอบท้ายทอยและลำตัวด้านล่างสีเทา ข้างลำตัวมีสีเทาเข้มมีลายขีดขาว นกกูหงอนพม่ามักอาศัยอยู่ในป่าดิบเขา และชายป่าที่มีความสูงประมาณ 1,200 - 2,100 เมตร และมักพบนกชนิดนี้ได้บริเวณช่องเย็น

นกขุนแผน (Red – billed Blue Magpie) นกขุนแผนมีปากค่อนข้างหนา อวบและสันปากบนโค้งลงเล็กน้อย ปลายปากบนงุ้มลงและคุมปลายปากล่างไว้ชนิดน้อย ปากมีสีแดงสด หัวถึงอกมีสีดำ ทำยทอยถึงหลังตอนบนเป็นแถบขาว ลำตัวด้านบนและปีกฟ้าอมม่วง ลำตัวด้านล่างขาว แข็งและตีนแดง หางมีสีฟ้าอมม่วง ปลายขนหางและปีกขลิบดำ และขาว นกขุนแผนอาศัยอยู่ในป่าโปร่ง ป่าไผ่ ที่ราบที่มีความสูง 1,525 เมตร ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูงเล็ก ๆ 5-6 ตัว สามารถพบเห็นนกชนิดนี้ได้ง่ายบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

นกเงือกคอแดง (Rufous – necked Hornbill) เป็นนกขนาดใหญ่ที่หายาก และใกล้สูญพันธุ์ ความยาววัดจากปลายปากจรดหาง 117 เซนติเมตร เมื่อดูจากระยะไกลจะเห็นลำตัวเป็นสีดำ ปลายขนปีกเส้นนอกมีสีขาว ปลายหางมีสีขาว ปากมีสีเหลือง

นกเงือกคอแดงตัวผู้ หัว คอ และลำตัวด้านล่างมีสีส้มอมแดงถึงสีน้ำตาล แกมเหลืองสดใส ลำตัวด้านล่างส่วนที่เหลือมีสีดำ ขนปลายปีกสีขาว ขนปลายหางสีขาว ปากสีเหลืองอ่อน มีรอยหยักที่ขอบปากบน บนหัวไม่มีโหนกแข็งและไม่มีถุงใต้คอ หนังเปลือยเปล่ารอบตาสีแดง

นกเงือกคอแดงตัวเมีย มีขนาดเล็กกว่าตัวผู้ หัว คอและลำตัวด้านล่างสีดำ ขนปีกคู่บนอกมีขลิบขอบขนสีขาว มีสีแดงเฉพาะที่ใต้คอ หนังบริเวณรอบบ่าตาสีน้ำตาลเงินจาง ๆ และคล้ำกว่าตัวผู้ แหล่งอาศัยหากินของนกชนิดนี้พบตามป่าดงดิบแล้ง และป่าดงดิบเขาในระดับความสูง 600-1,800 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง และพบมากบริเวณช่องเขิน

อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ เป็นผืนป่าบริสุทธิ์อีกแห่งหนึ่ง ที่มีมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความท้าทายในรูปแบบของการเดินป่า เข้ามาพิสูจน์ความแข็งแกร่งของร่างกายและพิสูจน์ความทรหดของจิตใจ พร้อมสัมผัสกับความสวยงามของธรรมชาติอันบริสุทธิ์และได้เรียนรู้คุณค่าของธรรมชาติอย่างแท้จริง โดยมีจุดหมายปลายทางเป็นน้ำตกที่สวยงาม ซึ่งน้อยคนที่จะได้สัมผัสและยอดเขาสูงเสียดฟ้า ที่มีนามว่า “โมโกจู” ในการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีความชำนาญและรอบรู้พื้นที่ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชเป็นผู้นำทาง นอกจากนั้นการเดินป่ายังเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามาเป็นลูกหาบให้กับกลุ่มนักเดินป่า ซึ่งนอกจากจะเป็นการหารายได้เสริมให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่า และช่วยกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2552 : 1)

6. แผนแม่บทการปฏิบัติงานของหน่วยงานอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จังหวัด กำแพงเพชร – นครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2554

อุทยานแห่งชาติแม่วังก์เป็นพื้นที่คุ้มครองของรัฐ โดยกรมป่าไม้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า และของป่าตลอดจนทิวทัศน์ ป่า และภูเขาให้อยู่ในสภาพเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนสืบไป พร้อมทั้งการป้องกันปราบปรามในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ เพื่อสงวนแหล่งที่อยู่อาศัยของทรัพยากรสัตว์ป่า อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการศึกษาวิจัยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจแก่นักท่องเที่ยวทุกท่านที่สนใจในการท่องเที่ยวอุทยาน

อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าแม่วังก์ เป็นรอยต่อของสองจังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชร และนครสวรรค์ ส่วนที่อยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ เรียกว่า ป่าแม่วังก์ แม่เป็น มีเนื้อที่ประมาณ 279,700 ไร่ ส่วนที่อยู่ในจังหวัดกำแพงเพชรเรียกว่าป่าคลองขลุง และป่าคลองแม่วังก์มีเนื้อที่ประมาณ 279,050 ไร่ รวมเนื้อที่ประมาณ 558,750 ไร่ หรือประมาณ 894 ตารางกิโลเมตร อุทยานแห่งชาติแม่วังก์เป็นพื้นที่คุ้มครองที่มีความสำคัญเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่งตามสภาพภูมิประเทศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน เป็นแหล่งกำหนดต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสายและลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตกแม่กิ น้ำตกแม่กิ น้ำตกแม่ริ้ว แก่งผาคอยนาง จุดชมวิวกะทิง ชุนน้ำเย็น ช่องเย็น แก่งลานนกยูง ยอดเขาโมโกจู ประกอบกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่านานาชนิด

1. วิสัยทัศน์

อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จะเป็นหน่วยงานที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้ระบบการจัดการที่มีมาตรฐาน เพื่อเชื้ออำนวยความสะดวกอย่างยั่งยืนแก่ปวงชนชาวไทย และมวลมนุษยชาติ

2. พันธกิจ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : ยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ

1. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครองและดูแลรักษาบริหารจัดการและฟื้นฟู

2. เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

กลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. พื้นที่ป่าในอุทยานแห่งชาติไม่ลดลง และได้รับการฟื้นฟูเพิ่มขึ้น

2. จำนวนชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ป่า ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศไม่ลดลง

3. การบุกรุกพื้นที่ และการลักลอบล่า / จับสัตว์ป่า และตัดไม้ในอุทยานแห่งชาติ

ลดลง

4. กลุ่ม และแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์มีคุณภาพ

2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ และการให้บริการในอุทยานแห่งชาติ สอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรของพื้นที่รวมทั้งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและท้องถิ่นในการให้บริการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

4. การบริการสื่อความหมาย และธรรมชาติศึกษาของอุทยานแห่งชาติเป็นไปตามมาตรฐานและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว

5. การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6. ยกระดับขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยว

กลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานและได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่เพิ่มขึ้น

2. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระบบการบริการการพักผ่อน กิจกรรมท่องเที่ยว นันทนาการ และระบบสื่อความหมายเพิ่มขึ้น

3. กิจกรรมและบริการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ มีภาคเอกชนและท้องถิ่น ร่วมลงทุนและให้บริการเพิ่มขึ้น

4. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

5. การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้น

6. แหล่งท่องเที่ยวมีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของพื้นที่

7. แหล่งท่องเที่ยว มีระบบป้าย และระบบสื่อความหมายตามมาตรฐานเพิ่มขึ้น
8. ยกระดับขีดความสามารถของอุทยานแห่งชาติด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยด้านวิชาการเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ

1. ระบบฐานข้อมูลทรัพยากรพื้นฐานสนับสนุนการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ
2. ความร่วมมือด้านการวิจัยด้านวิชาการระหว่างสถาบัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การเผยแพร่และใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยด้านวิชาการ

กลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ (MIS) ของอุทยานแห่งชาติมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
2. อุทยานแห่งชาติ ใช้ระบบฐานข้อมูลในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้น
3. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาและวิชาการ ที่ร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล และวิจัยด้านวิชาการในอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้น
4. ผลวิจัยด้านวิชาการที่นำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้น
5. ผลงานวิจัยด้านวิชาการในอุทยานแห่งชาติ ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติให้ได้มาตรฐานสากล

1. โครงสร้างการบริหารงาน กฎหมายและระเบียบ สอดคล้องกับภารกิจการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทุกด้าน สนับสนุนการบูรณาการระดับพื้นที่
2. บุคลากรของอุทยานแห่งชาติมีศักยภาพ ความรู้ ทักษะสูงและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน
3. อุทยานแห่งชาติมีแผนและแนวทางการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบชัดเจนและสอดคล้องกับศักยภาพทรัพยากร และการใช้ประโยชน์ รวมทั้งมีระบบการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพ

4. คุณภาพชีวิต และความร่วมมือของประชาชน และชุมชนท้องถิ่น

กลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. โครงสร้างการบริหาร ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับภารกิจที่รับผิดชอบและการ บูรณาการระดับพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

2. กฎหมาย และระเบียบ ได้รับการปรับปรุงให้ครอบคลุมกับการบริหารจัดการ
แห่งชาติทุกด้าน
3. บุคลากรของอุทยานแห่งชาติมีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่เหมาะสมและมี
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น
4. ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในและโดยรอบอุทยานแห่งชาติ มีคุณภาพชีวิตที่
ดีขึ้น
5. อุทยานแห่งชาติได้รับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางการบริหาร
จัดการและแผนการจัดการพื้นที่เพิ่มขึ้น
6. มาตรการ และกิจกรรมตามแผนการจัดการพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนและปฏิบัติ
เพิ่มขึ้น
7. ระบบการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ ได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

4. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

- 4.1 เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.2 เพื่อการท่องเที่ยว
- 4.3 เพื่อการค้นคว้าวิจัยและด้านวิชาการ
- 4.4 เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์มีความ-
หลากหลายมากขึ้นแล้วยังคงเป็นเอกลักษณ์ของผืนป่าแม่วงก์
- 5.2 อุทยานแห่งชาติแม่วงก์มีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมา
ท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้ทุกฤดูกาล
- 5.3 อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มีผลงานด้านการศึกษาวิจัยและวิชาการอย่างต่อเนื่อง
- 5.4 ประชาชนรอบแนวเขตเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของอุทยานแห่งชาติ

6. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ นักท่องเที่ยวสามารถมีทางเลือกได้
ทั้ง 2 รูปแบบ คือ

- 6.1 แหล่งท่องเที่ยวแบบยานพาหนะเข้าถึง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติ
แม่วงก์ ตามเส้นทางสายคลองลาน – อุ้มผาง (ทางหลวงหมายเลข 1117) ตั้งแต่หลักกิโลเมตรที่ 65
(ที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์) จนถึงหลัก จนถึงหลักกิโลเมตรที่ 93 (ช่องเย็น) นักท่องเที่ยว

สามารถขับชี่ยานพาหนะชมธรรมชาติบนเส้นทางสายนี้ได้ แต่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากทางคับแคบและคดโค้งมาก โดยนักท่องเที่ยวสามารถชมธรรมชาติตามแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

6.1.1 ที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ นักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อน ชมธรรมชาติบริเวณนี้ได้ ที่ทำการอุทยานฯ มีลานกางเต็นท์ไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการพักผ่อนแบบนอนเต็นท์ และยังมีบ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยว มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยกัน 2 เส้นทาง คือเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่องเที่ยวเบญจพรรณ และเส้นทางศึกษาธรรมชาติบ่อน้ำแร่

6.1.2 แคมป์ปริมาตร อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 300 เมตร อยู่ติดกับลำธารน้ำคลองขลุ้ง เป็นจุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะเข้ามาพักผ่อนได้ แคมป์ปริมาตรสามารถกางเต็นท์พักแรม และลงเล่นน้ำได้

6.1.3 แก่งผาคอยนาง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 1,800 เมตร ลักษณะเป็นแก่งหินขนาดใหญ่ในลำน้ำคลองขลุ้ง จากแก่งผาคอยนางเดินสวนลำน้ำขึ้นไปอีกประมาณ 350 เมตร จะถึงน้ำตกผาคอยนาง บริเวณผาคอยนาง นักท่องเที่ยวสามารถกางเต็นท์พักแรมได้ และเล่นน้ำได้

6.1.4 จุดชมวิวกว๊ากะทิง (กม.81) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ประมาณ 16 กม. นักท่องเที่ยวจะได้ชมทัศนียภาพของผืนป่าแม่วังก์ได้ จากจุดนี้ที่สวยงาม และยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าที่น่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง

6.1.5 จุดชมวิวน้ำเย็น (กม.89) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ประมาณ 24 กม. เป็นสถานที่กางเต็นท์พักแรมใหม่ที่ทางอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ได้จัดสร้างและปรับปรุงขึ้นมาใหม่มีห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ ไว้บริการนักท่องเที่ยวและยังมีจุดชมวิที่สามารถชมทัศนียภาพได้ 360 องศาเซลเซียส เนื่องจากขุนน้ำเย็นตั้งอยู่บนความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,266 เมตรจึงทำให้ขุนน้ำเย็นมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี

6.1.6 ช่องเย็น (กม.93) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ประมาณ 28 กม. จากการเรียกขานการในอดีต “ขุนเขาเย็น ช่องลม กม.93 จนมาถึงช่องเย็น” ต่างหมายถึงที่เป็นช่องเขาที่มีลมพัดผ่านตลอดทั้งปีอีกทั้งยังเป็นจุดสูงสุดของถนนสายคลองลาน – อุ้มผาง และเป็นจุดสุดท้ายที่ยานพาหนะเข้าถึง มีความสูง 1,340 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส เนื่องจากเป็นช่องเขาที่มีลมพัดผ่านตลอดทั้งปี และมีสภาพแวดล้อมเป็นป่าดิบเขาเป็นศูนย์รวมของพันธุ์พืชหลายชนิด เป็นสถานที่กางเต็นท์ที่นักท่องเที่ยวนิยมกางเต็นท์พักค้างแรม และยังเป็นสถานที่ดูนกที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

6.1.7 แก่งลานนกยูง ตั้งอยู่ในพื้นที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว. 4 (แม่เรวา) เป็นลานหินกว้างมีน้ำไหลผ่านตลอดปี การเดินทางจากนครสวรรค์ – ลาดยาว – สี่แยกเขาชนกัน – บ้านตลิ่งสูง – หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว. 4 (แม่เรวา) – แก่งลานนกยูง เป็นระยะทางประมาณ 96 กม. มีบ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยว และมีลานกางเต็นท์สำหรับกางเต็นท์พักผ่อน

6.2. แหล่งท่องเที่ยวแบบเดินป่าระยะไกล แบบเดินเท้าไปกลับ ภายในวันเดียว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปเที่ยวชมได้ด้วยตนเองแต่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบก่อนเดินทางแบบเดินเท้าไปกลับใช้เวลาหลายวัน การเดินทางใช้เวลาเดินทางไปกลับไม่น้อยกว่า 3 วัน นักท่องเที่ยวต้องติดต่อสอบถามข้อมูลจากทางอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ล่วงหน้า เนื่องจากการเดินทางต้องมีเจ้าหน้าที่นำทาง และต้องจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ดังนั้นทางอุทยานแห่งชาติแม่วังก์จึงได้จัดช่วงการเดินป่าระยะไกลไว้ตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยกำหนดกติกาในการเดินป่าระยะไกลไว้ดังนี้

6.2.1 นักท่องเที่ยวต้องมาเป็นหมู่คณะตั้งแต่ 5 คน ไม่เกิน 12 คน

6.2.2 นักท่องเที่ยวต้องติดต่อจองช่วงเวลาการเดินทางล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์

6.2.3 ในการเดินป่าระยะไกล นักท่องเที่ยวต้องทำหนังสือขออนุญาตจากทางอุทยานแห่งชาติก่อนเสมอ

6.2.4 ชยะทุกชิ้นที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ นักท่องเที่ยวต้องนำออกมาด้วย

6.2.5 กรณีนักท่องเที่ยวต้องการลูกหาบต้องติดต่อล่วงหน้ากับทางอุทยานก่อน

6.2.6 เชื้อเพลิงเจ้าหน้าที่ที่นำทางอย่างเคร่งครัด

ในการเดินป่าระยะไกลทางอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ได้แบ่งโปรแกรมการเดินทางไว้เป็น 2 แบบ คือ โปรแกรมการเดินทางเพื่อพิชิตน้ำตก 4 แห่ง และโปรแกรมการเดินทางเพื่อพิชิตยอดเขาโมโกจู 1 แห่ง ดังนี้

1. น้ำตกนางนวล เป็นน้ำตกขนาดกลางอยู่ห่างจากช่องเย็นประมาณ 9 กม. ใช้เวลาเดินทางไปกลับ 5-6 ชั่วโมง นักท่องเที่ยวต้องติดต่อและแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบก่อน และต้องออกเดินทางตั้งแต่เช้า เพื่อจะได้กลับถึงช่องเย็นก่อนค่ำ

3. น้ำตกแม่กระสา เป็นน้ำตกที่สูงที่สุด และมีขนาดใหญ่ที่สุดในอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ มีทั้งหมด 9 ชั้น ซึ่งทอดยาวรวมกันประมาณ 1 กม. มีบางชั้นมีความสูงถึง 270 เมตร อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ประมาณ 18 กม. ใช้เวลาเดินเท้าไปกลับ 2 คืน 3 วัน

1. น้ำตกแม่กิ๊ - น้ำตกแม่วงก์ เป็นน้ำตกบริเวณเดียวกัน เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มีชั้นน้ำตกทั้งหมด 6 ชั้น อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ประมาณ 21 กม. ใช้เวลาเดินเท้าไปกลับ 2 คืน 3 วัน

2. น้ำตกแม่วัว เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีชั้นน้ำตกทั้งหมด 5 ชั้น ชั้นที่ 3 มีความสูงที่สุด ซึ่งมีความสูงประมาณ 100 เมตร อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ประมาณ 21 กม. ใช้เวลาเดินเท้าไปกลับ 2 คืน 3 วัน

5. ยอดเขาโมโกจู เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ประมาณ 29 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้าไปกลับ 4-5 วัน โมโกจูเป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า คล้ายฝนจะตกเพราะความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,964 เมตร จึงทำให้ดูเหมือนยอดเขาโมโกจูถูกปกคลุมด้วยเมฆหมอกตลอดเวลา

7. กิจกรรมนันทนาการในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

ทางอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้จัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

7.1 กางเต็นท์พักแรม นักท่องเที่ยวสามารถกางเต็นท์พักแรมได้ตามสถานที่กางเต็นท์ที่ทางอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จัดไว้ให้ เช่น ลานกางเต็นท์ที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ แคมป์ริมธาร แก่งผาคอยนาง ชุนน้ำเย็น ช่องเย็น และแก่งลานนกยูง

7.2 การดูนกนักท่องเที่ยวสามารถดูนกได้ทั้งบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ และลัดเลาะตามลำน้ำคลองขลุ้ง ช่องเย็น ตลอดเส้นทางคลองลาน – อู่ผาง ตั้งแต่ กม.65-93 หรือบริเวณรอบ ๆ ที่พักแรม

7.3 เล่นน้ำ ล่องแก่ง นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำในลำน้ำคลองขลุ้ง บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จัดไว้ให้ และสามารถล่องแก่งได้ที่บริเวณแก่งลานนกยูงในช่วงฤดูฝน (กันยายน - พฤศจิกายน)

7.4 ดูผีเสื้อ นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นผีเสื้อนานาชนิดได้ตามพื้นที่ชื้นแฉะหรือบริเวณริมธาร ลำห้วย ในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

7.5 จักรยานเสือภูเขา นักท่องเที่ยวสามารถปั่นจักรยานชมธรรมชาติได้ตลอดริมสองฝั่งทางถนนสายคลองลาน – อู่ผาง หรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติบ่อน้ำแร่

7.6 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ปัจจุบันเส้นทางศึกษาธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มีอยู่ด้วยกัน 4 เส้นทาง คือ

7.6.1 เส้นทางศึกษาธรรมชาติท่องเที่ยวเบญจพรรณ ตั้งอยู่บริเวณที่ทำการอุทยาน

แห่งชาติแม่वंก

7.6.2 เส้นทางศึกษารวมชาติบ่อน้ำแร่ ตั้งอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่वंก

7.6.3 เส้นทางศึกษารวมชาติช่องเย็น ตั้งอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่वंก

7.6.4 เส้นทางศึกษารวมชาติแก่งลานนกยูง ตั้งอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่वंก ที่ มว.4 (แม่เวา)

สิ่งอำนวยความสะดวกและอัตราค่าบริการ

1. อัตราค่าบริการบ้านพักนักท่องเที่ยว จำนวน 3 แห่ง ดังตารางที่ 2.1

รหัสบ้าน	ห้องนอน/ห้องน้ำ	จำนวนคน	ราคาบาท/คืน
ที่ทำการอุทยานฯ			
แม่वंก 101 (วงก์วนา 3)	3/2	8	2,400
แม่वंก 102 (วงก์วนา 5)	3/2	8	2,400
บริเวณช่องเย็น			
แม่वंก 201/1 (พญาเสือโคร่ง 1)	1/1	6	1,500
แม่वंก 201/2 (พญาเสือโคร่ง 2)	1/1	6	1,500
แม่वंก 201/3 (พญาเสือโคร่ง 3)	1/1	6	1,500
แม่वंก 201/4 (พญาเสือโคร่ง 4)	1/1	6	1,500
แม่वंก 201/5 (พญาเสือโคร่ง 5)	1/1	6	1,500
บริเวณแก่งลานนกยูง			
ริมแก่ง 01	2/2	6	2,400
ริมแก่ง 02	2/2	6	2,400

ตารางที่ 2.1 แสดงอัตราค่าบริการบ้านพักนักท่องเที่ยว

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2554 : 19)

2. ห้องประชุม บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่वंกสามารถรองรับได้ประมาณ 60 คน สามารถใช้เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนาสำหรับหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนต่าง ๆ

3. เต็นท์พร้อมเครื่องนอนให้เช่า สำหรับผู้ที่ชื่นชอบการพักผ่อนแบบสัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติทางอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มีเต็นท์ขนาดต่าง ๆ ไว้ให้บริการดังตารางที่ 2.2

ประเภท	จำนวนคน/เต็นท์	ราคาบาท/คืน
1. เต็นท์เคบิล	6-8	500
2. เต็นท์โดมใหญ่	5-6	300
3. เต็นท์โดมเล็ก	3	225

ตารางที่ 2.2 แสดงอัตราค่าบริการการเช่าเต็นท์

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
(2554 : 19)

ราคาเช่าเต็นท์ดังกล่าวยังไม่รวมอุปกรณ์รองนอน หมอนและถุงนอนโดยนักท่องเที่ยวต้องจ่ายแยกต่างหากดังตารางที่ 2.3

ประเภท	ราคาบาท/คืน
1. หมอน	10
2. แผ่นรองนอน	20
3. ถุงนอน	30

ตารางที่ 2.3 แสดงอัตราค่าบริการชุดเครื่องนอน

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
(2554 : 19)

4. ลานกางเต็นท์ ตามจุดต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์แสดงป้ายสื่อความหมายไว้ดังนี้

4.1 บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ รองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่จำกัด
จำนวน

4.2 แค้มปริมธาร รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 100 คน

4.3 แก่งผาคอยนาง รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 150 คน

4.4 ชุนน้ำเย็น รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 200 คน

- 4.5 ช่องเย็น รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 150 คน
- 4.6 แก่งลานนกยูง รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 200 คน
- 5. ห้องน้ำ – ห้องสุขา
- 6. ร้านอาหาร – ร้านสวัสดิการ มีไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว
- 7. โทรศัพท์สาธารณะ เป็นระบบสัญญาณดาวเทียม

8. การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

เพื่อให้การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ สำนักรักษาพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และเป็นไปตามข้อสั่งการของอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชให้บูรณาการการปฏิบัติงานของหน่วยงานร่วมพื้นที่ โดยแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จังหวัดกำแพงเพชร – นครสวรรค์ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

8.1 เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ 1 (จังหวัดกำแพงเพชร)

โดยมีนายสมบัติ รุ่งแสงอ่อนเป็นหัวหน้าเขตการจัดการ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ดังนี้

- 8.1.1 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.1 (ด่านตรวจ กม.57)
- 8.1.2 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.3 (เขาเขียว)
- 8.1.3 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.6 (ซับต้ามิ่ง)

8.2 เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ 2 (จังหวัดนครสวรรค์)

โดยมีนายจักรกฤษ สิงห์ธนะสารเป็นหัวหน้าเขตการจัดการ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยงานของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ดังนี้

- 8.2.1 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.2 (ปางข้าวสาร)
- 8.2.2 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.4 (แม่เฒ่า)
- 8.2.3 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.5 (ปางสัก)
- 8.2.4 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.7 (คลองเสือข้าม)
- 8.2.5 จุดสกัดอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว.2 (น้ำตกแม่กระสี)

อัตรากำลัง

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานทั้งหมดมีจำนวน 110 คน แยกเป็น

1. ข้าราชการ

- 1.1 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชำนาญงาน 1 คน

2. ลูกจ้างประจำ
 - 2.1 พนักงานพิทักษ์ป่า 5 คน
 - 2.2 พนักงานขับรถยนต์ 1 คน
 - 2.3 ผู้ช่วยช่างไม้ 1 คน
3. พนักงานราชการ
 - 3.1 พนักงานราชการ 41 คน
4. พนักงานจ้างเหมาบริการ
 - 4.1 พนักงานจ้างเหมาบริการตามวุฒิ 10 คน
 - 4.2 พนักงานจ้างเหมาบริการ 56 คน
 - 4.3 บุคคลภายนอกปฏิบัติงาน 25 คน

รายชื่อข้าราชการที่ปฏิบัติงานอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

1. นายสมชาย วิเชียรภัคยรัตน์ เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ปัจจุบันคือ นายพิสิษฐ์ ปิยสมบูรณ์ เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ (ย้ายมาเดือนธันวาคม 2554)

รายชื่อลูกจ้างประจำที่ปฏิบัติงานอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

1. นายสมพงษ์ ใจเพียรทอง	พนักงานพิทักษ์ป่า
2. นายวิชัย ธรรมชัย	พนักงานพิทักษ์ป่า
3. นายอัษฎาวุธ กระจ่างเนิน	พนักงานพิทักษ์ป่า
4. นายเสวียน ทุนฤทธิ์สระ	พนักงานพิทักษ์ป่า
5. นายสมหมาย แก้วนิคม	พนักงานพิทักษ์ป่า
6. นายโพธิ์ชัย บัวภา	ผู้ช่วยช่างไม้
7. นายภาสกร การฟุ้ง	พนักงานขับรถยนต์

โครงสร้างการบริหารงานอุทยานแห่งชาติแม่วงก์แบ่ง

โครงสร้างการบริหารงานของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็น 5 ฝ่ายดังนี้

บริหารงานของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็น 5 ฝ่ายดังนี้

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป แบ่งสายงานการบริหารงานออกเป็น
 - 1.1 งานสารบรรณทั่วไป
 - 1.2 งานด้านงบประมาณการเงิน การบัญชี บุคคลและพัสดุ
 - 1.3 งานควบคุม ดูแลอาคารสถานที่ ยานพาหนะและครุภัณฑ์
 - 1.4 การจัดเก็บ ควบคุม และนำส่งเงินรายได้

1.5 การสื่อสาร

2. ฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากร แบ่งสายงานการบริหารงานออกเป็น

2.1 งานป้องกันและปราบปราม บริหารงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ จำนวน 7 แห่งและ 1 จุดสกัด ได้แก่

2.1.1 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.1 (ด่านตรวจ กม. 57) จังหวัดกำแพงเพชร

2.1.2 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.2 (ปางข้าวสาร) จังหวัดนครสวรรค์

2.1.3 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.3 (เขาเขียว) จังหวัดกำแพงเพชร

2.1.4 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.4 (แม่เรวา) จังหวัดนครสวรรค์

2.1.5 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.5 (ปางสัก) จังหวัดนครสวรรค์

2.1.6 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.6 (ซับต้ามิ่ง) จังหวัดกำแพงเพชร

2.1.7 หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว.7 (คลองเสือข้าม) จังหวัดนครสวรรค์

2.1.8 จุดสกัดอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ (จุดสกัดน้ำตกแม่กะสี)

และชุดสายตรวจส่วนกลางอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จำนวน 2 สาย คือสายตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ สายที่ 1 ฝั่งจังหวัดกำแพงเพชรและสายตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ สายที่ 2 ฝั่งจังหวัดนครสวรรค์

2.2 งานการใช้ประโยชน์พื้นที่ (ยกเว้นการวิจัยและการบริการการท่องเที่ยว)

2.2.1 งานคดีและของกลาง

2.2.2 งานกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ

2.2.3 งานจัดการและฟื้นฟูทรัพยากร

2.2.4 งานส่งเสริมการมีส่วนร่วม

2.3 ฝ่ายวิชาการ แบ่งสายงานการบริหารงานออกเป็น

2.3.1 งานสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรทุกประเภท

- 2.3.2 งานศึกษาและวิจัย
- 2.3.3 งานจัดทำแผนการจัดการจัดการและแผนอื่น ๆ
- 2.3.4 งานอนุญาตการวิจัย
- 2.3.5 งานความร่วมมือระหว่างประเทศ
- 2.4 ฝ่ายนันทนาการ แบ่งสายงานการบริหารงานออกเป็น
 - 2.4.1 งานจัดการข้อมูลนันทนาการและการท่องเที่ยว
 - 2.4.2 งานนันทนาการและบริการการท่องเที่ยว
 - 2.4.3 งานสื่อความหมาย
 - 2.4.4 งานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
 - 2.4.5 งานส่งเสริม เผยแพร่และประชาสัมพันธ์
 - 2.4.6 งานบริการความรู้และอบรม
 - 2.4.7 งานอนุญาตดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2.5 ฝ่ายก่อสร้างและบำรุงรักษา แบ่งสายงานการบริหารงานออกเป็น
 - 2.5.1 กำหนดแผนบำรุงรักษาครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก
 - 2.5.2 การจัดการพื้นที่และปรับปรุงสภาพทัศนียภาพ
 - 2.5.3 การจัดการสิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ คุณภาพน้ำ การจัดการน้ำเสีย
 การจัดการขยะ
 - 2.5.4 ปรับปรุงซ่อมแซมและบำรุงรักษาครุภัณฑ์สิ่งก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภท
 - 2.5.5 ประสานงานควบคุม ดูแล การสร้างสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์โดยประชาชนมีส่วนร่วม

มีการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้มีการดำเนินการจัดทำโครงการประชุมเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติเพื่อดำเนินการเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติเป็นวัตถุประสงค์อันดับแรกและสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ จำเป็นต้องมีการดำเนินการทั้งทางด้านเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ แต่โอกาสเพื่อสามารถที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันประชาชนทั่วไปเข้าใจ

ถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ได้เข้าใจในการบริหารจัดการพื้นที่ที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้จึงดำเนินการแยกกิจกรรมที่อุทยานแห่งชาตินำไปปฏิบัติต่อไป

1. ด้านการป้องกัน
2. ด้านการปราบปราม
3. การจัดการพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ด้านมวลชนสัมพันธ์
5. ด้านการบริหารงาน

ในปีงบประมาณ 2553 อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้ดำเนินการขออนุมัติจัดประชุมที่มีบุคคลภายนอกเข้าร่วมซึ่งรวมถึงชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ โดยร่วมกันจัดประชุมเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติจำนวน 6 รุ่น ๆ ละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน พร้อมกับการขอดำเนินการคัดเลือกจากคณะอนุกรรมการขึ้นมาเป็นคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ต่อไป โดยดำเนินการร่างรายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เพื่อเสนอต่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ (คทป. อช. แม่วงก์) ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับพื้นที่ในพื้นที่คุ้มครอง (Protected Area Committee : PAC) เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12, 2554 : 14-44)

โดยในการประชุมครั้งล่าสุด คณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ดังนี้ (ประวิทย์ จันทศรีรักษา, 2555)

1. เสนอให้มีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแม่วงก์
2. เสนอให้มีการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์
3. เสนอให้มีการกำหนดกฎระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน
4. ควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เป็นเยาวชน

7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

7.1.1 จำเนียร ชุณหโสภาค (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หอการค้าจังหวัด และผู้นำชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า บทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนมีคะแนนอยู่ในระดับมาก โดยมีบทบาทเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ และด้านกิจกรรมและกระบวนการ ส่วนความคาดหวังในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนมีคะแนนอยู่ในระดับมาก เช่นกัน โดยมีความคาดหวังเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการด้านพื้นที่และด้านกิจกรรมและกระบวนการ นอกจากนี้ การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย ปัจจัย อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหรือหน้าที่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และการให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปัจจัยตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อความคาดหวังของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยคุณภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในการพัฒนาพื้นที่ชายแดน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มีข้อเสนอในเรื่อง การส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวเพื่อร่วมมือบริหารจัดการให้จังหวัดมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ในเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการขาดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์เชิงรุก นอกจากนี้ภาครัฐและเอกชน ยังให้ความสำคัญหรือร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทและความคาดหวังระหว่างกันทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการด้านการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมเพื่อนำยุทธศาสตร์พื้นที่มาใช้ในการพัฒนาและวางแผนด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดและภูมิภาค ควรมีการประสานบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายและเกิดระบบธุรกิจพียงระหว่างผู้ประกอบการระดับประเทศและผู้ประกอบการในพื้นที่

ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

7.1.2 นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับสูง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและศิลปวัฒนธรรม) และทางวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยววิถีชนบท) ซึ่งมืออยู่ในทุกพื้นที่ 2) ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรี มีความพร้อมที่จะให้บริการทางด้านคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม อาหารและภัตตาคาร ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนความปลอดภัย 3) ศักยภาพของกลไกของจังหวัดราชบุรีที่ประกอบด้วย ผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชน และประชาชนทุกอำเภอ มีศักยภาพในระดับสูงในการเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปใช้บริการได้ทุกฤดูกาล 4) ศักยภาพในด้านการจัดการ พบว่า มีการประสานความร่วมมือและเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวระหว่างผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชน และภาคประชาชนในทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรีในระดับสูง 5) ศักยภาพด้านบริการข้อมูลด้านท่องเที่ยว บ้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว แผนที่แหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลท่องเที่ยว คู่มือแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ต ปรากฏว่าอยู่ในระดับที่สูง โดยภาพรวม จังหวัดราชบุรี จัดว่ามีศักยภาพเพียงพอในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในแต่ละด้านการประสานความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนควรได้รับการศึกษาในเชิงลึกถึงสัมพันธภาพ ตลอดจนวิธีการเสริมสร้างสัมพันธภาพในการศึกษาต่อไป

7.1.3 เบญจฯ จันทระและคณะ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย และร่วมปฏิบัติตามนโยบาย ส่วนกลุ่มที่เป็นผู้ให้บริการผู้ประกอบการ และประชาชนจะร่วมเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ อายุ มี

อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.1.4 เครือวัลย์ วงษ์ไพฑูริย์ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านถ้ำ ตำบลทุ่งกว๋าว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพึ่งพาตนเอง คงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของตนเอง ต่อมาได้เข้ายุคการเปลี่ยนแปลงที่มีระบบทุนนิยม มีการสร้างทางรถไฟมายังภาคเหนือทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเมือง มีความต้องการใช้เงินตราของชุมชนในการซื้อสิ่งของภายนอกชุมชน ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง เมื่อมีการสร้างถนน ความเจริญเข้ามาทำให้ป่าไม้หมดไปชาวบ้านเปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผลการสำรวจถ้ำของบ้านถ้ำ พบว่ามีถ้ำอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ถ้ำหลวง ถ้ำเก้าจาว ถ้ำเก้าขาม ถ้ำดีหมี่ ถ้ำดนตรี ถ้ำอาถรรพณ์ ถ้ำห้วยบ่อม ถ้ำผาดอก และถ้ำเล็กถ้ำน้อยอีกจำนวนหนึ่ง ไม่ทราบแน่ชัดว่าบ้านถ้ำสร้างมาตั้งแต่เมื่อใด จากการสอบถามผู้สูงอายุและจากหลักฐานธรรมใบลานและพระพุทธรูปไม้ จึงได้ทราบว่าก่อตั้งมากกว่า 300 ปี พบว่าชุมชนมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีแบบแผนดำเนินชีวิตเรียบง่าย ยังยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน มีการรวมกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็ง การกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยกำหนดแผนชุมชนออกเป็น 6 แผนงาน ได้แก่ แผนงานการพัฒนาด้านศักยภาพ แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน แผนงานฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แผนงานพัฒนาองค์กรและบุคลากร แผนงานพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการตลาด

7.1.5 ณีฐา ผิวมาและคณะ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อเกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของ

ท่าน และด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ด้านการเสนอคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชุมชน กับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน พบว่า อายุ การศึกษา ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

7.1.6 สมภพ เจริญขุนทด (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อ่าวเขาพระ-เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อ่าวเขาพระ-เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาโดยรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการประชุมที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัญหาอันดับสูงสุด ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอันดับต่ำสุด ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล การปรับปรุงผลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่อ่าวเขาพระ-เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ มี 6 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์ประเด็นปัญหา
2. เลือกรูปแบบปัญหา
3. กำหนดวิธีการโดยใช้วิธีการปรับปรุงกับประเด็นปัญหาระดับมากถึงปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการประชุมที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และใช้วิธีการดำรงรักษากับประเด็นปัญหาระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล การปรับปรุงผลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
5. สร้างรูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
6. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินบททวน
7. รายงานผล

7.1.7 ทิวากาล เซวณะ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มาจากการเลือกตั้งได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจจากชุมชนมากที่สุด เนื่องจากผู้นำถือประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชน และส่วนประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอาชีพเกษตรกรรม มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นคนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงแต่กำเนิด ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยทำให้การศึกษา ปลูกจิตสำนึกให้ท้องถิ่นมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการประสานงานในกลุ่มผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ กับสื่อต่างๆ ให้เห็นถึงความพร้อมและความเข้าใจถึงหลักปฏิบัติและจิตสำนึกถึงแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และทำการประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้าย ผลการวิจัยจากกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีสภาพสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและทัศนียภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้มาตรฐาน และคุณภาพ

7.1.8 อารีรัตน์ ริวทอง (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย และได้รับความรู้ด้านข่าวสารจากสื่อ โทรทัศน์/วิทยุ อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ด้านข่าวสารจากญาติพี่น้อง/เพื่อน มากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมค้าขายตั้งแต่เริ่มจัดตลาดบางน้ำผึ้ง กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีแรงจูงใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดบางน้ำผึ้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ปัญหาต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการจัดการเกี่ยวกับระเบียบของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้แก่ กติกาการเข้ามาร่วมในการค้าขายของประชาชน ด้านการพัฒนาสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ยานพาหนะในพื้นที่ไม่เพียงพอ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการจัดตลาดน้ำ

บางน้ำผึ้ง ด้านการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดบุคลากรด้านอนุรักษ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน และระดับแรงจูงใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

7.1.9 อรรถนพ เนตรทิพย์ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำชุมชนให้ความสนใจต่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีพฤติกรรมสร้างปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนวคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด ด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ผู้นำชุมชนได้มีส่วนร่วมตรวจสอบความก้าวหน้าในการทำงานของคณะกรรมการดำเนินงานจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไขอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำชุมชนหรือสมาชิกภายในครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดการกำจัดขยะตามบริเวณสถานที่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม พบว่า ผู้นำชุมชนของตำบลดงพญามีส่วนร่วมด้านการหาสาเหตุของปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลตามลำดับ ซึ่งในภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า ประชาชนในตำบลดงพญาไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ ควรเน้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการดำเนินงานไม่เป็นรูปธรรม ตามลำดับ

7.1.10 บดินทร์ เมธมูทา (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกคำหอม อุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลาดกะเฉดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านการดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการประสานงานในการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยว และด้านการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.1.11 วรภัทร สยนานนท์ (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism or Participation) ขั้นที่ปรึกษา (Consultation) มีกิจกรรมที่เน้นกระบวนการเรียนรู้และการศึกษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมส่งผลต่อเศรษฐกิจในชุมชนในระดับดี ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มูลค่าที่ดินในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยประชาชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำการค้าขาย และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้สภาพแม่น้ำลำคลองสะอาดขึ้น มีการดำรงรักษาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำสวน และยังคงมีวิถีชีวิตความเป็นชาวบ้านริมคลองเช่นเดิม

7.2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ

7.2.1 กนิษฐา อู่ถาวรและคณะ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่ ส.ล.8 (หนองแม่นา) จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านทานตะวันเข้ามามีส่วนร่วมโดยตั้ง “ทีมนักวิจัยท้องถิ่น” เพื่อทำการศึกษาข้อมูลของท้องถิ่น สำรวจทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่น เพื่อรวบรวมเป็น “องค์ความรู้ของท้องถิ่น” ให้เป็นระบบ ซึ่งจะนำมาใช้ในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้ การศึกษาวิจัยนี้นำไปสู่การรวมตัวของชาวบ้านก่อตั้งองค์กรชุมชนของท้องถิ่น คือ “ชุมชนคนรักป่าหนองแม่นา-ทานตะวัน” ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่น จากการทดลองปฏิบัติการร่วมกันระหว่างชาวบ้าน กับนักท่องเที่ยว พบว่าชาวบ้านมีศักยภาพ และมีความพร้อมที่จะสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่นได้อย่างดี ปัญหาสำคัญที่พบคือชาวบ้านยังมีขีดจำกัดในเรื่องการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสมควรจะได้มีการพัฒนาส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป การศึกษาวิจัยนี้เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และจะเป็นแนวทางที่จะให้ชุมชนได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้

7.2.2 สิริวัฒนา ไจมาและคณะ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการ-
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่” เป็นงานวิจัยที่ใช้
 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เช่น การประเมินชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม
 (Participatory Rural Appraisal) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การประชุม
 เชิงปฏิบัติการ (Workshop) การอบรม (Training) การทัศนศึกษาดูงาน (Educational Tour) การ
 สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Dialogue) การปฏิบัติและการ
 ประเมินตนเองจากประสบการณ์ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติ (Interactive Learning through
 Action) เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาวิธีการจัดการที่คาดว่าจะนำไปสู่ความยั่งยืน
 ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก่อนการพัฒนาทั้งในรูปของ
 ผู้ประกอบการที่ได้รับผลประโยชน์ และผู้ถูกท่องเที่ยวที่เป็นผู้เสียประโยชน์ ซึ่งสถานการณ์การ
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาจากการจัดการ เนื่องจากการขาดความรู้และความเข้าใจ
 เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง ตลอดจนการขาดทักษะในการจัดการและการมีทัศนคติใน
 เชิงลบต่อการท่องเที่ยวที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้น พบทั้ง
 ในเชิงลบ ได้แก่ การสะสมของขยะมูลฝอยที่ขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงของ
 วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน และผลกระทบเชิงบวกที่มักเกี่ยวข้องกับ
 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะมีความชัดเจนเฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่มีส่วนจำกัดการ
 ท่องเที่ยวก็ตาม ส่วนผลของการดำเนินโครงการสามารถสรุปการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่
 ก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ว่าต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทาง
 สังคมในชุมชน ทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน
 ได้ร่วมมือกันจัดการในทุกขั้นตอน โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
 นอกจากนี้แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีความสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน ทั้ง
 ศักยภาพทางพื้นที่และศักยภาพทางสังคมของชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับ
 หน่วยงานภายนอก โดยปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวบ้านแต่ละบุคคลตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่
 การมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเชิงนิเวศ และมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้ง
 การคาดหวัง ผลตอบแทน ที่ทำให้เกิดการยอมรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง และ
 เข้ามามีบทบาทด้านจัดการ

โดยกระบวนการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยวมีขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้
 ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวและกำหนด
 แผนงานแนวทางการพัฒนา 3) ขั้นตอนการสร้างความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ให้ชุมชน 4) ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา 5) ขั้นตอนการติดตามประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว
ในชุมชน 6) ขั้นตอนการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเป็นวงจรการพัฒนา
เพื่อปรับปรุงและแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์การท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนโดยให้ชุมชนมี
ส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

7.2.2 เลิศชัย เจริญธัญรักษ์ และคณะ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “อุทยาน
แห่งชาติ ภูกระดึง ภูเรือ แลเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการผ่าน
การอบรมกิจกรรมอาหารสะอาด รสชาติอร่อยของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้รับป้าย
Clean Food Good Taste เฉพาะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง ส่วนพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเรือ
และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงยังอยู่ในระหว่างดำเนินการเข้าร่วมกับกิจกรรมนี้ ด้านการ
สุขาภิบาลน้ำดื่ม ในพื้นที่ท่องเที่ยวทั้งสามแห่งส่วนใหญ่บริโภคน้ำดื่มบรรจุขวดที่มีเครื่องหมายของ
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รับรอง สำหรับแหล่งน้ำใช้นั้นมาจากแหล่งน้ำซับ
น้ำซึมตามธรรมชาติ นำมาผ่านระบบการปรับปรุงคุณภาพและฆ่าเชื้อโรคด้วยโอโซน แต่เนื่องจาก
ยังไม่มีกระบวนการควบคุมดูแลระบบอย่างต่อเนื่อง จึงยังพบปัญหาน้ำใช้มีกลิ่นเหม็นและความกระด้าง
ค่อนข้างต่ำอยู่ (น้ำอ่อน) สำหรับการสุขาภิบาลน้ำเสียในพื้นที่ท่องเที่ยวทั้งสามแห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธี
ผ่านระบบบำบัดในบ่อซึมบ่อเกรอะก่อนระบายให้ซึมลงดินต่อไป ด้านขยะมูลฝอย ยังคงพบปัญหา
อยู่บ้างในเรื่องของการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงถังของนักท่องเที่ยว และปัญหาขยะล้นถังการจัด
กระจายไปทั่วบริเวณในช่วงเทศกาลวันหยุดติดต่อกันหลายวัน ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทางเดินขึ้นของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง การสุขาภิบาลห้องน้ำห้องส้วม
ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขทั้ง 3 ประการ
คือ สะอาด เพียงพอ และปลอดภัย เว้นแต่ไม่มีสบู่ล้างมือพร้อมให้ใช้ โดยคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า
ปัญหาเหล่านี้ สามารถแก้ไขให้หมดไปด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลรักษาให้มากขึ้นทั้งใน
แง่ของการมอบหมายผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและเพิ่มความถี่ของการบำรุงรักษาให้พอเพียงต่อความ
ต้องการ

7.2.3 วุฒิพงษ์ ดงคำฟู (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแม่ปิง จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัย
พบว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จำนวน 10 แห่ง มีศักยภาพในระดับสูง และจำนวน 1 แห่ง มี
ศักยภาพในระดับปานกลาง โดยพบรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ จำนวน 16

กิจกรรม และได้ข้อสรุปรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมจำนวน 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเที่ยวน้ำตก เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ค่ายเยาวชนศึกษาธรรมชาติ ตั้งแคมป์พักแรม/กางเต็นท์ พักนอนเรือนแพ นั่งเรือชมธรรมชาติ พายเรือ คูดาว ดูนก และศึกษาประวัติศาสตร์ สำหรับปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแม่ปิงที่สำคัญ ได้แก่ ไม่มีการสนับสนุนสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการส่งเสริมประกอบอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระบบสื่อความหมายธรรมชาติไม่มีประสิทธิภาพ ขาดประสิทธิภาพเรื่องการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์การตลาด และการนำเที่ยว ทั้งนี้ ได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แยกตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านกิจกรรม องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม และองค์ประกอบด้านการจัดการบริการท่องเที่ยว

7.2.4 สมรักษ์ เย็นแจ่ม (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติดอยหลวง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-50 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีรายได้เฉลี่ย 20,001-30,000 บาทต่อปี มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติดอยหลวงอยู่ในระดับน้อย เห็นด้วยต่อการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติดอยหลวงในระดับมาก การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติดอยหลวง ด้านการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่พบว่า ประชาชนต้องการให้เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยหลวงปฏิบัติงานอย่างจริงจัง มีความยุติธรรมและเสมอภาค ไม่ลำเอียง ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ควรมีการจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติให้ชัดเจน และหมั่นออกตรวจลาดตระเวน เผ่าระวังมิให้ผู้ลักลอบตัดไม้แผ้วถางป่า โดยเฉพาะการออกตรวจในเวลากลางวัน และเห็นว่าควรจัดอบรม ประชุม ชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจถึงประโยชน์และโทษภัยจากธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น และควรให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วย ด้านการบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อประชาชน พบว่า ประชาชนต้องการให้เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยหลวงบังคับใช้กฎหมายกับผู้ลักลอบตัดไม้ แผ้วถางป่า ล่าสัตว์ อย่างเคร่งครัด และต้องให้ความเป็นธรรมกับประชาชน โดยยึดหลักกฎหมายและคุณธรรมควบคู่กันไป และเป็นไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อีกทั้งจะต้องอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอุทยานแห่งชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติให้แก่ประชาชนมากขึ้น ด้านการใช้

ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน พบว่า ประชาชนต้องการให้อุทยานแห่งชาติผอ่นปรน ให้ประชาชนสามารถเข้าไปเก็บหาของป่าบางชนิดเพื่อการยังชีพโดยไม่เป็นการผิดกฎหมาย อุทยานแห่งชาติได้บ้าง และควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้เอง และส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อลดความต้องการที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ หน่วยงานอุทยานแห่งชาติดอยหลวงควรให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กฎหมายป่าไม้ การจัดการอุทยานแห่งชาติแก่เยาวชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว รวมทั้งควรปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของอุทยานแห่งชาติ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้น

7.2.5 ชุติรัตน์ จันทรเชื้อ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า” ผลการวิจัยพบว่า อุทยานภูหินร่องกล้า มีศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับที่สูง มีเพียง 4 กิจกรรมเท่านั้นที่อุทยานแห่งชาติยังไม่ได้ดำเนินการ ส่วนความสามารถในการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรในองค์กร นักท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่นในเขตอุทยาน อยู่ในระดับดีพอสมควรทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแบบสำรวจและแบบสอบถามการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้

7.2.6 ภัคพงศ์ บูรณ์ชนะ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการจัดการพื้นที่และคุณภาพการจัดการด้านนันทนาการของอุทยานแห่งชาติแม่วังก์” โดยทำการประเมินสองแนวทาง คือ ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ซึ่งประกอบด้วย 4 แผนงานหลัก 73 กิจกรรม โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ การสังเกต การตรวจสอบข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้คะแนนเป็นร้อยละของผลงานทั้งหมด ประเมินผลเป็น 3 ระดับ และการประเมินคุณภาพการจัดการด้านนันทนาการ โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนอุทยานแห่งชาติ จำนวน 400 ตัวอย่าง ใน 4 ประเด็นหลัก คือ ความพึงพอใจโดยรวม ความตั้งใจในการกลับมาเยือนพื้นที่ในอนาคต ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ และความ

คิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและสรุปการประเมินคุณภาพการจัดการด้านนันทนาการโดยใช้สถิติพรรณนา และสมการถ่วงน้ำหนัก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทส่วนใหญ่เกิดในระยะเวลาของแผนคือ พ.ศ. 2542-2546 โดยภาพรวมได้ดำเนินการตามแผนงานอยู่ในเกณฑ์ผลงานดี ผลสำเร็จตามแผนงานอยู่ในเกณฑ์พอใช้ แผนงานที่ต้องปรับปรุงคือ แผนการบริหารอุทยานแห่งชาติแม่วังก์และแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพการจัดการด้านนันทนาการ ความพึงพอใจโดยรวม ความตั้งใจในการกลับมาเยือนพื้นที่ในอนาคต ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ อยู่ในเกณฑ์สูง ระดับคุณภาพการจัดการด้านนันทนาการในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์สูง